argument:

Nummer en - 2015
Av studenter i Oslo

With articles in english

Mulige bivirkninger: Demokrati
Anni Roth Hjermann om den politiske krisen i Ukraina
Samfunn, s. 5

Har vi ham nå?
Erlend Tårnesvik Dreiås om narrativet og tankesettet bak terroren til Breivik
Tema, s. 26

Herren av Europa
Anahita Ambrosio om hva Napoleon egentlig ga oss
Kultur, s. 36

Kjepper i teknologihjulet
Jørgen Høgberget om hvorfor åpen kildekode er løsningen
Naturvitenskap, s. 41

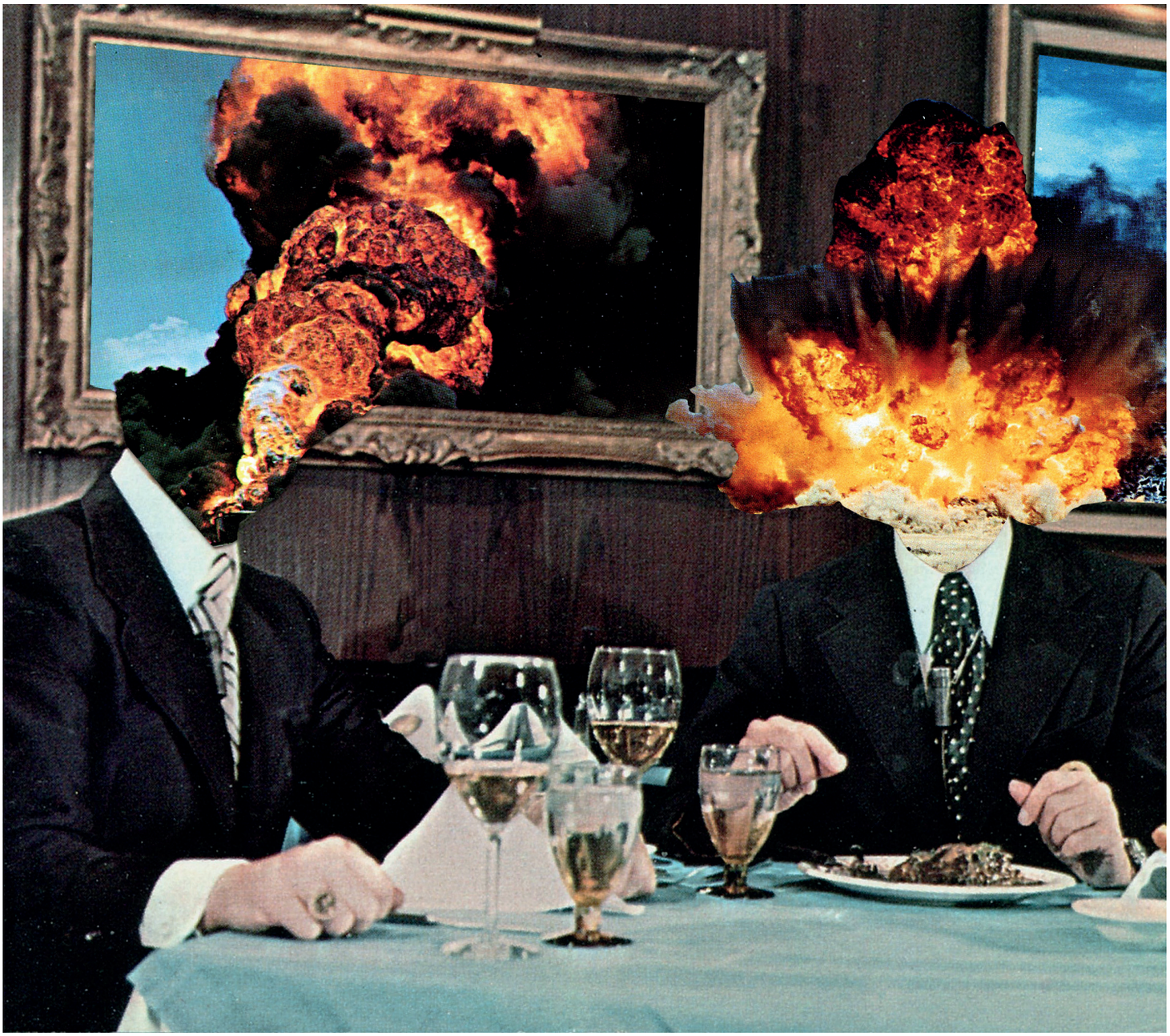

EKSTREMISME

LEDER

Samfunnets blindsoner

Akademisk ekstremismeforskning kan kaste lys inn i samfunnets mørke avkroker, men sliter uten politisk og økonomisk støtte.

Av Eirik Wig Sundvall &
Andrea Othilie Rognan

Den 22. Juli 2011 gikk det opp for nordmenn at politisk ekstremisme også kan ramme Norge. For kort tid siden ble vi igjen minnet på hvor sårbare våre demokratiske samfunn kan være da terrorister gikk i brutalt angrep mot satireavisen Charlie Hebdo i Paris. Angrepet markerte en svart dag for journalistikken og ytringsfriheten. Hvorfor og hvordan ekstreme radikaliseringsprosesser foregår, og hvordan det best kan motarbeides, vet vi fremdeles for lite om. I en kronikk i Aftenposten i november påpekte Thomas Hegghammer fra Forsvarets Forskningsinstitutt (FFI) at politikernes løfter om økt satsing på ekstremisme etter 22. juli aldri ble fulgt opp med penger. At praktisk talt ingen midler har blitt kanalisert til slik forskning er skremmende.

Nettverk for studier av totalitarisme og demokrati (NEST) ved Universitetet i Oslo støttet i en ny kronikk i Aftenposten opp om Hegghammers portrettering av det dysfunksjonelle forskningsbyråkrati og manglende

politisk vilje til å satse på ekstremismeforskning. Siden 2010 har 30 studenter ved UiO skrevet masteroppgaver om politisk ekstremisme. Interessen er åpenbart stor, men mulighetene for videre forskning er minimale. FFI og NEST er to av flere miljøer som innehar kompetanse på feltet, men som sliter i motvind. Hvordan skal Norge bli bedre utrustet for å beskytte demokratiet når kunnskap om ekstremisme ikke ses på som relevant eller prioritert? Dette må tas alvorlig. Nasjonal og internasjonal beredskap handler ikke kun om å ruste opp politi i gatene eller militære operasjoner i fjerntliggende land. Anders Behring Breivik er en av oss. Det er også jihadistene som reiser til IS i Syria og Irak. Det handler dypest sett om å kjenne oss selv, og vårt eget samfunn. Å forstå de ekstreme tankemønstrene, ideologiene og radikaliseringsprosessene vil gjøre oss sterkere i møte med slike trusler. Hvordan samfunnet kan bidra til avradikaliseringen av personer og grupper er et vesentlig spørsmål. Kunnskap vil styrke den demokratiske beredskapen.

I dette nummeret av Argument retter vi søkelyset mot ulike former for ekstremisme. Her kan du lese om hvilke refleksjoner vi har gjort oss etter 22. juli, hvordan høyreekstrem tematikk kan ta form i fiksjonen til Cornelius Jakhelln og hvilke holdninger som kan lede til ekstrem radikalisering blant muslimer i Norge. Og selvfølgelig mye mer. Våre spalter er åpne for engasjerte studenter som vil ta til motmæle. Vi håper politikerne plukker opp denne utgaven av Argument, blir inspirert av studentene og drar ekstremismeforskningen ut av den byråkratiske hengemyra.

REDAKTØR:
Andrea Othilie Rognan

REDAKSJONSLEDER:
Sandra Mileo

SAMFUNN:
Eirik Wig Sundvall (redaktør), Anni Roth Hjermann, Kenneth Haug, Eirik Falk, Jenny Tamar Kolstad og Ingvill Daatland Hekne

TEMA:
Erlend Tårnesvik Dreiås (redaktør), Anne Gerd Grimsby Haarr, Peter van de Groep, Hilde Berteig Rustan og Robert Wood

KULTUR:
Sandra Mileo (redaktør), Minji Ko, Anahita Ambrosio, Julia Jaskiv og Baiba Zalite

NATURVITENSKAP:
Julie Nitsche Kvalvik (redaktør), Ask Markestad, Kristian Olsen, Borgar Aamaas, Invild Aabye, Nina Cheung Mathiesen og Anna Kristina Tvedalen

BILDEREDAKSJON:
Christian Lycke (redaktør)

UTFORMING:
Ørjan Laxaa

OMSLAGSILLUSTRASJON:
Eugenia Loli

SEKSJONSSIDEBILDER:
Samfunn: Federico Carranza
Tema: Privat bilde
Kultur: Maleri
Naturvitenskap: Eugenia Loli

ABONNERE:
Ett år: 250 kroner
Støtte- og firmaabonnement: 500 kroner
Kontakt argument@argumentnett.no

MOTARGUMENTER:
Innlegg: Maks 4000 tegn inkl. mellomrom
Kronikk: Maks 8000 tegn inkl. mellomrom

SKRIVE FOR OSS?
Dødlinje for #2 er 26. januar. Tema: MASKULINITET (for bidrag til temaseksjonen). Vi tar imot bidrag fra studenter og unge forskere på alle nivåer og fra alle felt. Bidrag kan være skrevet på norsk, engelsk, dansk og svensk. Enhver som skriver til oss er garantert grundig tilbakemelding. Antatte tekster kan også publiseres på vårt nettsted www.argumentnett.no.

Send ditt utkast på maks 8000 tegn til tema@argumentnett.no

Redaksjonen ble avsluttet 11. januar

ANNONSESALG:
Kontakt argument@argumentnett.no

KONTAKT:
Argument, Slemdalsv. 15, 0369 Oslo
Mail: argument@argumentnett.no
redaktor@argumentnett.no
Hjemmeside: www.argumentnett.no

Som Norges største studenttidsskrift blir Argument distribuert gratis på studiesteder over hele Oslo. Publikasjonen er finansiert av Kulturstyret ved Studentsamskipnaden i Oslo og Akershus (SiO), Norsk kulturråd og annonsesalg.

argument:

02. LEDER

04. SAMFUNN
05. **Mulige bivirkninger: Demokrati**
Anni Roth Hjermann
07. **Putin, en ukrainsk nasjonsbygger**
Anni Roth Hjermann
08. **Colombias mange lanskap**
Eirik Falk
10. **Krampnitz**
Eirik Wig Sundvall og
Lars Hasvoll Bakke

14. EKSTREMISME
15. **Rev i fåreklær**
Andrea Othilie Rognan
16. **Ekstremt lite**
Julie Nitsche Kvalvik
18. **Muslimske glansbilder**
Jenny Tamar Kolstad
20. **Alle er like for latteren**
Carline Tromp
21. **Lydsporet**
Audun Stokke Hole
22. **Det ender her**
Carline Tromp
23. **Kvifor seier vi det?**
Peter van de Groep
24. **Fittemakt**
Hilde Berteig Rustan
26. **Har vi ham nå?**
Erlend Tårnesvik Dreiås
28. **Leviating towards the Apocalypse**
Sandra Mileo

30. KULTUR
31. **Hva er kunst?**
Andreas Masive
33. **Beauty for sale**
Minji Ko
34. **Rothko's seven ingredients**
Baiba Zalide
36. **Herren av Europa**
Anahita Ambrosio
38. **Tegneserie «Kvamsky»**
Anders N.Kvammen

40. NATURVITENSKAP
41. **Kjepper i teknologihjulet**
Jørgen Høgberget
42. **Skigledens hemmelighet**
Anna Kristina Tvedalen
44. **Antimaterie i fritt fall**
Helga Margrete Holmestad
46. **Prat eller pipette**
Espen Rusten
47. **Funker Fusion Battery Boost?**
Julie Nitsche Kvalvik

48. BAKSIDEKRONIKKEN
Humaniorastudenter - opp og stå! Og helst rakrygget.
Helene Jørum

BIDRAGSYTERE

Anahita Ambrosio
studerer statsvitenskap og menneskerettigheter ved Høgskolen i Buskerud, og skriver for *Arguments* kulturredaksjon.

Lars Hasvoll Bakke
har master i historie fra Universitetet i Oslo, bodde i Berlin første halvår av 2014.

Erlend Tårnesvik Dreiås
er utdannet dramaturg og har master i estetikk og teatervitenskap fra UiO. Han jobber i forlag og er avtroppende temaredaktør.

Eirik Falk
studerer historie ved Universitetet i Oslo, og har siste semester vært på utveksling ved Universidad Nacional sede Medellín i Colombia.

Peter van de Groep
har bachelor i germansk språk og litteratur ved Windesheim University of Applied Sciences i Nederland og master i filosofi og etikk ved Vrije Universiteit Brussel i Belgia. Han har over gjennomsnittleg stor interesse for språkhistorie og språkleg evolusjon.

Anni Roth Hjermann
studerer russisk og annet snacks ved Universitetet i Oslo.

Audun Stokke Hole
er redaktør for bladet Folkemusikk og folkemusikk.no, politisk med hang til den nordiske modellen.

Helga Holmstad
er PhD student i fysikk ved Universitetet i Oslo.

Jørgen Høgberget
er doktorgradsstipendiat i numerisk fysikk ved Universitetet i Oslo.

Helene Dahl Jørum
er masterstudent i medievitenskap ved Universitetet i Oslo og leder i både HFSU og Viadukt.

Minji Ko
er fra Sør Korea og studerer historie. Hun er utvekslingsstudent ved Universitetet i Oslo.

Jenny Tamar Kolstad
studerer Japansk ved UiO.

Julie Nitsche Kvalvik
studerer på masterprogrammet materialer, energi og nanoteknologi ved Universitetet i Oslo og er naturvitenskapsredaktør i Argument.

Anders Nordmo Kvammen
har gått på Einar Granums kunstfagskole, lager tegneserier og jobber som illustratør.

Andreas Masvie
er skribent og essayist. Helst skriver han om filosofi, kunst og samfunn, alltid med den hensikt å utforske mennesket.

Sandra Mileo
er journalist i Japan og Norge, og utdannet innen Japan-studier ved Universitetet i Oslo.

Andrea Othilie Rognan
tar en master i retorikk og kommunikasjon ved Universitetet i Oslo, er utdannet medieviter og redaktør i Argument.

Hilde Berteig Rustan
er kunsthistoriker med litt for mye kjønnsteori og konservering på si.

Espen Rusten
er phd-stipendiat ved fysisk institutt på Universitetet i Oslo og skriver om avbildningsmetoder for strålebehandling av kreft.

Eirik Wig Sundvall
har master i historie, og er samfunnsredaktør i Argument. Han er tilknyttet Nettverk for studier av totalitarisme og demokrati (NEST).

Carline Tromp
er styreleder i Argument og jobber i Klassekampens debattredaksjon.

Anne Kristina Tvedalen
skriver masteroppgave om snø ved Universitetet i Oslo og liker godt å gå langrenn.

Baiba Zalite
studerer journalistikk ved Universitetet i Latvia. Hun utvekslet til journalistikk på Høyskolen i Oslo og Akershus høsten 2014.

SAMFUNN

Mulige bivirkninger: Demokrati - Anni Roth Hjermann om den politiske krisen i Ukraina *s. 5*

Putin, en ukrainsk nasjonsbygger - Anni Roth Hjermann om Russlands propaganda *s. 7*

Colombias mange landskap - Eirik Falk om møtet med narko-kartell på reise *s. 8*

Krampnitz - Eirik Wig Sundvall og Lars Hasvoll Bakke om den kalde krigens ruiner *s. 10*

Mulige bivirkninger: Demokrati

Ukraina har i årevis gått fra krise til krise, og er nå i krig. En maktkåt finanselite har gjort seg rikere på folkets bekostning, men har også forhindret maktakkumulasjon på få hender.

Foto: Sasha Maksymenko

UKRAINA
Av Anni Roth Hjermann

Ukrainerne flest hater oligarkene, særlig for skaden de har påført økonomien. Staten er nedsyltet i gjeld, og taper årlig milliardsummer på korrupsjon. Investeringsklimaet for utenlandsk kapital er dårlig. Oligarkene, den korrupte økonomiske overklassen, har monopolisert økonomien og hindrer konkurranse, innovasjon og investeringer. Rivaliseringen dem i mellom har skapt politisk kaos og apati. Samtidig har oligarkiet paradoksalt nok bidratt til politisk mangfold. Deres sprikende interesser utgjør et hinder for enhver aspirerende diktator.

Autoritære anfall

Høsten 2000 finner en bonde et hodeløst lik i Kievs skoger. Det viser seg å være restene av den regimekritiske internettjournalisten Georgij Gongadze. Kort tid etter går formannen i parlamentet opp på talerstolen og beskylder president Leonid Kutsjma for å ha bestilt mordet. Han offentliggjør båndopptak som ikke bare knytter Kutsjma til drapet, men også avslører presidenten som en kynisk antisemitt med skitten språkføring. Drapssaken ble aldri oppklart. Gongadze ble selve symbolet på innskrenkingen av pressefrihet og demokrati i Kutsjmas andre periode. Presidenten kontrollerte mediene og bedrev i økende grad «maskineripolitikk», det vil si politisk bruk av rettsinstansene og statlige midler til eget valgapparat gjennom utstrakte klientnettverk.

Oransjerevolusjonen var en gigantisk folkemobilisering mot valgfusk, men også et resultat av maktkamp i den korrupte eliten

Kompiskapitalisme

Selvstendigheten kom bardus på Ukraina da Sovjetunionen imploderte i 1991. Leonid Kravtsjuk, landets første president, blåste liv i gamle nasjonalsymboler, men unnlot å gjennomføre smertefulle, men dypt nødvendige økonomiske og institusjonelle reformer. I et krisepreget Ukraina anno 1996 vant øst-ukraineren Kutsjma ved å gå til valg på økonomisk nyordning og tilnærming til Russland. Pengestøtte fra gamle venner blant Øst-Ukrainas industrismåkonger bidro til valgseieren, men støtten kom

Foto: Sasha Maksymenko

med forpliktelser. Forretningskameratene stanset en planlagt masseprivatisering i 1994, og da de ombestemte seg, tjente de stort på omfattende privatiseringer to år senere. Det var under Kutsjma at «kompiskapitalismen» fikk fotfeste i Ukraina. Fremdeles er økonomien kun kapitalistisk i navnet. I realiteten dominerer en liten gruppe forretningsmenn hvis gode kontakter i myndighetene sørger for at staten regulerer økonomien til deres fordel.

Kutsjma mister grepet

Et taktfast rop runger i Kievs gater: «Ukraina uten Kutsjma!». Det er februar 2001, og protestbevegelsen er en reaksjon på lydbåndskandalen. De får snart en leder med høy profil og en karakteristisk flettefrisyre – Julia Timosjenko. Hun var nylig visestatsminister, men ble avskjediget på grunn av en anti-korrupsjonskampanje hun iverksatte i energisektoren. Den ble for plagsom for noen mektige oligarker. I april kastes Viktor Jusjtsjenko som statsminister og blir en del av opposisjonen. Kutsjma hadde valgt ham for å blidgjøre vestlige kreditorer. Han forutså ikke at Jusjtsjenkos vellykkede økonomiske reformer ville gjøre ham så populær at han tre år senere skulle utgjøre en lovende utfordrer til presidentmakten.

Gunstig urettferdighet?

Ukraina har betydelige demokratiske utfordringer, men sammenliknet med andre tidligere sovjetrepublikker har landet klart seg godt, demokratisk sett. Fem ganger har en ny president kommet til makten gjennom relativt frie valg, og den utøvende makten må til en høy grad forholde seg til andre maktfaktorer i samfunnet – spesielt oligarkene. De har nære forbindelser til politikerne, og bidrar med pengestøtte og mediedekning til partiene mot at politikken fremmer deres økonomiske interesser. Mens ukrainske politikere må ta hensyn til oligarkenes interesser, er det motsatt i Russland – der lever oligarkene på Putins nåde. Selv om folket sitter langt fra den virkelige makten, har oligarkene altså bidratt til politisk pluralisme i Ukraina, og én gruppe av allierte politikere og oligarker har aldri fått beholde makten over lengre tid.

Det var blitt dårlig business å støtte det autoritære regimet

Ikke bare dårlig sushi

Det er en høstkveld kort tid før presidentvalget i 2004, og Viktor Jusjtsjenko kjenner seg plutselig svært kvalm. Legen hans avfeier det som matforgiftning, men Jusjtsjenko blir bare verre. Han flyr til Østerrike, hvor legene fastslår dioksinforgiftning. Ansiktet hans svulmer opp, og i Ukraina våger politiske motstandere å hinte til en mislykket Botox-behandling.

UKRAINA ETTER 1991

- Oligarki: et samfunn der en liten økonomisk elite har enorm makt.
- Ukraina var en delrepublikk i Sovjetunionen, og har siden selvstendigheten i 1991 vært avhengig av Russland, særlig økonomisk.
- Russiske gassledninger til Europa går gjennom Ukraina, og gassprisen er Russlands sterkeste forhandlingskort overfor Ukraina.
- I 2010 sikret for eksempel Janukovitsj billig gass til Ukraina ved å la Russland få beholde sin strategisk viktige Svartehavsflåte på Krim til 2042.
- Ukraina har en stor russisktalende minoritet, mange bor i øst og sør.
- I europeisk sammenheng havner Ukraina rekordlavt på indekser om korrupsjon, byråkratisk effektivitet og BNP. Landet ligger på 144. plass på korrupsjonsindeksen, bak Kazakhstan og Uganda.

Men noen hadde virkelig ønsket Jusjtsjenko av veien. De mislyktes. Tre måneder senere oversvømmer oransje flagg verdens tv-skjermer. Ukrainerne ønsket ikke Kutsjmas arvtagerkandidat Viktor Janukovitsj, og motsatte seg hans omfattende juks i andre valgrunde. I desember vinner Jusjtsjenko med 52 % av stemmene i en ekstra valgrunde.

Oransje oligarker

Oransjerevolusjonen var en gigantisk folkemobilisering mot valgfusk, men også et resultat av maktkamp i den korrupte eliten. Noen oligarker var misfornøyd med maktfordelingen under Kutsjma, og støttet Jusjtsjenko. Videre ønsket flere oligarker en endring av grunnloven der parlamentet fikk mer makt vis-á-vis presidenten, slik at deres innflytelse ble mindre avhengig av hvem som var president. Oransjekoalisjonen lovet en slik endring. Det var også innslag av sabotasje. Industriunionen i Donbass støttet Jusjtsjenko for å hindre at finansrivalen Rhinat Akhmetov, nært alliert med Janukovitsj, ble for mektig. Dessverre ble oransjerevolusjonen kroneksempelet på hvordan elitens maktkamp først og fremst skaper problemer for Ukraina. Jusjtsjenko og co. rotet bort revolusjonen i personkonflikt og interessemotsetninger.

Diktatordrøm

I 2010 hadde «de oransje» for alvor spilt fallitt, og Janukovitsj vant presidentvalget. I motsetning til Kutsjma knyttet han makten til kun én gruppe oligarker, Donetsk-klanen. Etter hvert ble «familien» hans viktigste krets, begrenset til hans to sønner og noen få lojale politikere. Janukovistj' eksklusivitet kan ha medvirket til hans fall. Da protester brøt ut på Maidan-plassen i november i fjor, falt noen perifere støttespillere fra. De frafalne økte i antall da regimet brukte vold mot demonstrantene. Det var blitt dårlig business å støtte det autoritære regimet.

EUROMAIDAN OG BORGERKRIG

- Euromaidan-opprøret startet i november 2013, og endte da president Janukovitsj ble styrtet i februar 2014.
- Demonstrantene ville nærme seg Europa, og ønsket et virkelig demokratisk Ukraina.
- Russland annekterte Krimhalvøya 18. mars til internasjonal fordømmelse.
- Opprøret i Donbass-regionen (Donetsk og Luhansk fylke) startet i mars og har blitt en krig mot myndighetene. Russisk støtte til opprørerne er veldokumentert, men nektes fra Russlands side.
- Presidentvalget i mai og parlamentsvalget i oktober ble godkjent av OSSE. Folket i Donbass og på Krim var forhindret fra å stemme.

Putin, en ukrainsk nasjonsbygger

Trodde du Ukraina var splittet langs språklige skillelinjer? Da har du svelget bløffen til det russiske propagandaapparatet.

UKRAINA

Av Anni Roth Hjermann

- Vi har en vits i Kiev: Vi må takke Putin og Janukovitsj – de er de fremste byggerne av den ukrainske nasjonen, sier ukraineren Oksana Forostyna. Hun er journalist og redaktør av Krytyka, et magasin for grundig politisk og kulturell analyse av samfunnsforholdene i Ukraina. Forostyna var en framtredende del av Euromaidan-revolusjonen i februar, og møter Argument en klar novemberdag i Oslo.

Volden forente landet

Forostyna er på en konferanse arrangert av NEST (Nettverk for studier av totalitarisme og demokrati) i forbindelse med jubileet for Berlinmurens fall. Tydelig beveget forteller hun om forrige gang hun var i byen, et knapt år tilbake. Da visste hun ikke om hun noensinne ville kunne vende tilbake til Ukraina. Protestbevegelsen hun var en del av hadde blitt møtt med brutal vold fra Janukovitsj-regimet.

- Ukraina har ikke opplevd slik vold siden andre verdenskrig, og voldsbruken åpnet øynene våre for hva som er viktig, hvem som er våre venner og hvem som er våre fiender. Slik forente Putin og Janukovitsj landet vårt, sier hun.

Handler ikke om språk

Forostyna frykter at vestlige analytikere reduserer kompliserte sosiale forskjeller til en «stammekonflikt» i sin analyse av krigen. Den ukrainske journalisten er opprinnelig russiskspråklig, og fastslår at ulike etniske grupper lever godt sammen i Ukraina.

- Språk er ikke et reelt problem, men *myten* russisk propaganda har spredt om diskriminering av russiskspråklige, er et reelt problem, sier hun. Hun avviser at Ukraina er et delt land, og mener at den støtten som opprørerne har fått i Donbass-regionen skyldes en «perfekt storm», der en spesiell kombinasjon av russisk propaganda, lokale myndigheter og sosiale og økonomiske strukturer forverret situasjonen.

Ukraina har ikke opplevd slik vold siden andre verdenskrig

- Ukrainerne står samlet bak et ønske om modernisering og europeiske verdier som demokrati, rettstat og borgerrettigheter, konstaterer Forostyna.

Russisk arroganse

Forostyna fordømmer arrogansen som hele det politiske Russland bestandig har utvist overfor Ukraina. Et ordtak i Kiev sier at en russisk liberal politiker slutter der det ukrainske spørsmålet begynner.

- Jeg håper at en modig person én dag innser at Russland må ta et oppgjør med sin imperiale arv, slik Tyskland har gjort, og innrømme at russisk arroganse har ført millioner i døden, sier hun.

Forostyna tror Russland og Ukraina kan få et godt forhold i fremtiden – gitt at Russland trekker seg ut av Ukraina, sier adjø til sin imperiale og sovjetiske fortid, og utvikler et ekte demokrati.

Foto: William Fernando Martinez

Colombias mange landskap

Søramerikas uoppdagede juvel er et land av farger, rytmer og glede. Men skygger lurer under overflaten.

REISEBREV
Av Eirik Falk

I løpet av det siste halvåret har jeg badet i Karibien, vært i gullgruver, danset salsa i Cali, seilt i Florentino Arisa og Femina Dazas kjølevann på elven Magdalena, gått meg vill i smågatene i koloniale Cartagena, besøkt oldtidsbyer og kaffeplantasjer, fisket i sumpområder med nett og uten båt, vært på hanekamp, blitt forsøkt ranet, blitt ranet, spist nydelig cevice kjøpt på gata, fått diaré, sett aper og tucaner i regnskogen, nesten tråkket på to meter lange iguanaer rundt om på campus, ligget dagevis i hengekøye utslått av varme, svømt gjennom en marmorgrotte full av flaggermus og lært å identifisere nyanser innen musikksjangre jeg inntil nylig ikke visste eksisterte. Men Colombia byr også på en mørkere side som man ikke ser ved første øyekast.

Det som ikke sies

Det er colombianerne som gjør et opphold i landet uforglemmelig. Jeg har blitt tilnærmet av vilt fremmede som småsjenert eller helt uten blygsel har lurt på hvor jeg kommer fra og hva jeg gjør i Colombia, og svært ofte ender disse møtene med en invitasjon til middag eller en øl. Jeg har måtte stille opp på et ukjent antall bilder med vildt fremmede, som da jeg ble stoppet av en gateselger, og poserte til «signeringsbildet» med selgeren og den nyopptrykte drakta til James Rodriguez. Ikke bare selgeren selv, men eierne av nabobodene, og tilfeldig forbipasserende ville ha et bilde. Colombianerne er lei av å bli forbundet med krig, kokain og korrupsjon, og det virker nærmest som om de har blitt enige om en kollektiv innsats av vennlighet for å endre bildet mange har av landet. Men problemene henger som et bakteppe for enhver samtale. Splittelsen mellom konservative og liberale er stor. Over 50 år med voldelige konflikter mellom høyre og venstresiden har satt begrensninger for produktiv dialog. Jeg bet meg merke i en diskusjon jeg hadde med en av mine venner, som under et resonnement om landets situasjon stoppet å prate, så seg rundt og senket stemmen før hun fullførte setningen. Flere ganger har ligende episoder skjedd, og mange er påpasselig med hvem som kan overhøre det som blir sagt. Andre samtaler holdes ganske enkelt ikke på offentlige steder.

Provokasjonen forsterkes ved at korrupsjonen foregår så åpenlyst.

Narko-kartellenes skygge

To av mine samboere er begge blant landets over fem millioner internt fordrevede. De måtte flytte fra jungelområdet på grensen til Venezuela til Medellín, fordi gueriljaer tok over landsbyen og truet familien deres. En annen av mine venninner fortalte meg, i en blanding av gråt og latter, om da hun, søsteren og moren ble kidnappet av guerrillaen da hun var seks år. I fortrolige samtaler sitter følelsene løst, og overgangen mellom sorg og glede er ofte liten.

Siden august har jeg bodd og studert i Medellín, Colombias nest største by, lokalisert i Aburrá-dalen i Andesfjellen. Byen var hjemsted for det sagnomsuste Medellín Kartellet til Pablo Escobar, og er fortsatt landets ubestridte senter for organisert kriminalitet. Store deler av byen, særlig de belastede bydelene, er kontrollert av den paramilitære gruppen Los Urabeños. Gruppen er den siste generasjonen i narko-kartellenes evolusjon siden midten av 1970-tallet. I tillegg til narkotikaomsetning er de involvert i ulovlig gruvedrift, prostitusjon og menneskehandel. Nedgang i drapsstatestikken i byen skyldes i stor grad en våpenhvile- og avtale om samarbeid mellom Los Urabeños og andre kriminelle aktører i byen. Flere av byens største selskaper - slik som lotteriselskapet GANA og hvitevareleverandøren Haceb - styres av organiserte kriminelle grupper. Fattigdommen i byen er stor, noe som sammen med landets blodige historie har ført til terskelen for å ty til vold er lavere enn den er andre steder i verden. Mange av byens fattigste bor under bruene til de traffikkerte hovedfartsårene. Man ser de når man kjører forbi; radmagre og i fillete klær, sovende under en svart søppelsekk eller sugende på en tomflaske med lim. En måte enkelte av disse skaffer penger til livets opphold er ved å få motorsyklister til å kræsje ved å hoppe ut i veien for dem. Mens motorsyklisten ligger hjelpetrengende etter fallet løper andre til for å stjele verdisakene vedkommende måtte ha på seg.

Naturressursene i Colombia voktes med våpen.

Militære eller bander

Utenfor blokka der jeg bor, er det private sikkerhetsvakter 24 timer i døgnet. Området er rolig og trygt, men et par minutters gange derfra ligger et av byens mest belastede områder. Sikkerhetsvaktene er bevæpnet med både battong og skytevåpen, og mange av de har militær bakgrunn, i hovedsak fra den paramilitære paraplyorganisasjonen AUC (Colombias Forente Selvforsvarssyrker eller Autodefensas Unidades de Colombia). AUC var ledende i landets narkotika-trafikk fra etableringen i 1997 frem til den endelige demobiliseringen i 2006. Som et ledd i demobiliseringen ble mange av de 30 000 soldatene tilbudt annet arbeid av myndighetene, og store deler av privatvekterselskapene består som følge av tidligere paramilitære soldater. Problemet med paramilitære grupper endte likevel ikke med demobiliseringen av AUC. Administrasjonen til den daværende presidenten, ultrakonservative Alvaro Uribe, begynte å omtale de nye narko-militære gruppene som vokste frem i maktvakumet etter AUC som Bandas Criminales (Kriminelle Bander), i dag kjent som Bacrims. Dette ble gjort for ikke å undergrave forhandlingene mellom AUC og regjeringen, men faktum er at så og si alle av dagens Bacrims har røtter i AUC. Av disse gruppene er det nevnte Los Urabeños som nå er landets ledende.

Vokterne på bygda

Til tross for at turismen i landet øker, er det store områder hvor både turistnæring og folk flest fraråder en å reise. I september var jeg nord-øst i Antioquia, fylket hvor Medellín er hovedstad. Sonen er kjent for å være veldig «varm», det vil si høy tilstedeværelse av guerrillaer, paramilitære og begrenset statlig kontroll. Området har nemlig rikelig med gullgruver og forholdene er gode for kultivasjon av koka-planten. Under besøket var jeg inne i gullgruven «Alemania» like ved småbyen Segovia. Det første jeg så da jeg ankom området var en sivilkledd mann med skuddsikker vest og pistol i hylster. Noen meter lenger borte sto en annen sivilkledd og holdt utkikk, denne med begge hendene på en pumphagle. Naturressursene i Colombia voktes med våpen. Det er en kjent sak at store deler av gullutvinningen, hvor internasjonale selskaper stikker av med det meste av profitten, foregår uten statlig godkjennelse, og er kontrollert av paramilitære. Likevel er det ganske vanlige colombianere som befinner seg i de ytterste leddene av de kriminelle strukturene, og den ikoniske colombianske vennligheten er ikke noe mindre blant de som befinner seg på den andre siden av loven.

DEN COLOMBIANSKE KONFLIKTEN

- Væpnet konflikt som har pågått siden 1964.
- Sto lenge mellom det colombianske militæret og venstreorienterte guerrillagrupper, men har siden 80-tallet også involvert paramilitære grupper med tette bånd til narko-karteller.
- Har resultert i over to hundre tusen dødsfall og over fem millioner internt fordrevede.
- Farc-guerrillaen og Colombianske myndigheter har siden 2012 vært i fredsforhandlinger i Havana, med blant andre Norge og Cuba som tilretteleggere.

Korrupsjon på åpen gate

Senere i semesteret var jeg på eksusjon til den karibiske kysten med universitetet. Fra Medellín dro vi nordover i buss, mot Caucasia, også et området fullt av ikke-statlige militære grupper. Etter to dager kom vi til Santa Marta ved den karibiske kysten. Den andre dagen der var vi på tur i det omkringliggende landsskapet. Da vi skulle kjøre tilbake til hotellet fant ikke bussjåføren riktig innkjørsel til byen, og vi stoppet for å spørre politiet om veien. Politiet ga oss veibeskrivelsen, men fortalte også at ifølge en ny lov fra borgermesteren hadde ikke busser lov til å kjøre inn i byen. Politimennene sa at vi kunne få passere, men at det ville koste 80 tusen colombianske pesos, tilsvarende 250 kroner. Av prinsipp avslo sjåføren momentant og vi parkerte bussen i utkanten av byen. Vi gikk førti minutter til hotellet, i stekende sol og 40 grader. Bussjåføren var forbannet, det samme var flere av mine medstudenter. Provokasjonen forsterkes ved at korrupsjonen foregår så åpenlyst.

Troen på fredsforhandlinger

Tross den blodige historien, og de enorme utfordringene landet fortsatt står overfor, har colombianerne klart å bevare humøret og livsgleden på en eksepsjonell måte, noe som gjør Colombia til et fantastisk sted å oppleve. Colombianerne ønsker å gå videre, men troen på en endelig fred som følge av forhandlingene på Cuba er liten blant de jeg snakker med. De paramilitære, en aktør som i samarbeid med guerrillaen står for narkotikahandelen i landet, er en av de viktigste årsakene til det høye korrupsjonsnivået. Skal en endelig løsning komme frem til Colombia må også disse aktørene involveres i en fremtidig fredsprosess.

Ekkoet fra knasende glasskår skaper en uhyggelig stemning i de endeløse tomme korridorene.

Krampnitz

På vandring i den kalde krigens ruiner

Tekst: Eirik Wig Sundvall/Lars Hasvoll Bakke
Foto: Lars Hasvoll Bakke

Vi beveger oss fra rom til rom. Det knaser i glasskår, og ekkoet sprer seg gjennom de tomme korridorene. Alle vinduer er knust. Maling preller av i flak fra betongveggene. I et rom er vegger og gulv dekket av store kart over Sovjetunionen og landene i den tidligere østblokken. Vi tråkker over et Moskva-kart, og beveger oss videre. Her, i militærleiren Krampnitz ved Potsdam i det gamle DDR, er naturen i ferd med å viske ut sporene fra den kalde krigen. Tett løvskog arbeider seg langsomt inn i ruinene av det sovjetiske imperiet.

Rød stjerne

De siste sovjetiske styrkene forlot Krampnitz i november 1991. De 23 påfølgende årene virker som en liten evighet blant leirens grå murkasserner. I flere av bygningene er takene kollapset. Rustne bilvrak og hauger med metallskrot står overvokst av vegetasjon. Enkelte steder spirer ungtrær i trappeoppganger og toppetasjer, der nylig kollapsede tak slipper regn og sollys inn. Forfallet til tross oppdager man «skatter» på vandring gjennom leiren. Over inngangen til stabsbygningen «K16» skinner en klar rød stjerne, omkranset av hammer, sigd og andre kommunistiske symboler. Den røde armés 10. uralsk-lvovske pansergardedivisjon var forlagt i Krampnitz gjennom det meste av den kalde krigen. Ifølge tyske lokalmyndigheter bodde det omkring 6.000 soldater og offiserer på leirens 156 hektar mot slutten av 1980-tallet, samt ytterligere 1500 familiemedlemmer og sivilt ansatte. Leiren var én av flere hundre lignende sovjetiske leire, som var spredt over hele Øst-Tyskland. Ved Berlinmurens fall huset Krampnitz anslagsvis to prosent av de samlede sovjetiske styrkene i Øst-Tyskland, som i 1991 telte over 337.000 soldater. De sovjetiske militære styrkene sto klare om den kalde krigen skulle bli varm. I Vest-Tyskland sto det amerikanske militæret parat med samme formål. Da Berlinmuren falt, kun få kilometer øst for leiren, forble soldatene i kasernene. Først etter Tysklands gjenforening forlot sovjetstyrkene det tidligere DDR.

Nazistisk kavaleriskole

Krampnitz-leiren ble etablert 1937 for å utdanne kavalerister under Hitlers militære opprustning av Det tredje riket. Leiren tjente dette formålet fram til sovjetiske >>>

Et tomt, nakent trappeparti. Byggenes tomhet er slående, tilnærmet alt som er mulig å fjerne, er blitt fjernet.

En ensom hermetikkboks i en vinduskarm. Den røde armé tok med det meste av interiør og utstyr da de forlot leiren i 1991. Restene har blitt suvenirer for senere tiders «ruinturister».

Det gamle tregulvet i en av sportshallene minner om et stormende hav.

>>> styrkers ankomst våren 1945. De store sovjetiske styrkene ønsket tak over hodet, og i Krampnitz var fasilitetene tilrettelagt for langvarig tilstedeværelse. Den røde armé rykket inn, utvidet leiren og ble værende. Leirens opphav i Det tredje riket er fortsatt synlige. I leirens stabsbygg finner vi en storslått takmosaikk av den tyske riksørn med et hakekors i klørne. Swastikaen er forsøkt overmalt, men konturene er fremdeles tydelige. Kanskje beholdt russerne dekorasjonen som en kuriøs levning fra deres slagne fiende. Også utenfor leiren finnes spor av Europas nære, såre historie overalt. Krampnitzsee, utenfor leirens hovedport, strekker seg i sør-vest inn i innsjøen Wannsee. Der navnet Wannsee for berlinere er synonymt med bading og avslapping i varme sommermåneder, gir det dystrere assosiasjoner for langt flere. Under Wannsee-konferansen, avholdt 20. januar 1942, ble den «endelige løsning på jødeproblemet» – Holocaust – besluttet. Seks kilometer mot sør ligger Potsdam. Byen var lenge best kjent for prøyserkongen Frederik den stores storslagne rococo-eventyrland – park og slottsanlegget Sanssouci («uten sorger»). Potsdam-konferansen mellom Harry Truman, Josef Stalin, Winston Churchill og Clement Atlee i juli 1945 ga Potsdam ny aktualitet. Her besluttet seiersmaktene hva som skulle skje med Tyskland, Polen og skjebnen til 12-14 millioner etniske tyskere i de østlige deler av Europa. Disse tyskerne ble fordrevet fra sine hjemsteder, og måtte finne seg et nye hjem i det okkuperte Tyskland. Mange døde før de kom så langt. De mektige seierherrene tok beslutningene i fellesskap, men i stigende mistro til hverandre. Den gjensidige manglende tillitten i Potsdam markerte et steg på veien mot Den kalde krigen.

Maleriene, som satte en forsonlig ramme for sportslig dyst mellom sosialistiske broderfolk, flasser av veggene i store flak.

Kommunistisk forbrødring

Den kalde krigen skulle bli en langvarig konflikt. De sovjetiske styrkenes tilstedeværelse i Tyskland ble permanent. Når de sovjetiske mannskapene i Krampnitz ikke trente mot den varme krigen som aldri kom, kunne de benytte leirens mange fritidstilbud: Fire idrettsbaner, to idrettshaller, kinoer, teatre, barer, kantiner, svømmehall, vannsportanlegg på innsjøen Krampnitzsee og et offiserskasino. Sistnevnte ble benyttet som kulisse i Tarantino-filmen «Inglorious Basterds» fra 2009. I leiren fantes også en barnehage for offiserenes barn. De fargerike eventyrmaleriene på barnehagens vegger har holdt seg godt, men gir et spøkelsesaktig inntrykk i disse forfallende omgivelsene. I en av idrettshallene – en basketbane – minner de råtne, oppsprukne gulvplankene om et stormende hav. I en annen idrettshall bevitner store veggmalerier det hjertelige broderskapet mellom Sovjetunionen og DDR. Maleriene, som satte en forsonlig ramme for sportslig dyst mellom sosialistiske broderfolk, flasser av veggene i store flak. De varer ikke mange år til.

En rød stjerne skinner over inngangspartiet til Stabsbyggning K16, flankert av sovjetiske militærsymboler.

I den gamle stabsbygningen reflekterer dagslyset over en diger takmosaikk. Jernkorset, nazistenes riksørn, og rester av flere hakekors levner ingen tvil om verkets opphav. Merkelig nok lot Krampnitz' sovjetiske arvtagere det hele være.

Deler av et stort veggkart henslengt på gulvet. Moskva og dets nord-østlige omland ligger bokstavelig talt for våre fotter.

Styrkene sto parat om den kalde krigen skulle bli varm.

På lånt tid

Vi stanser opp for lyden av fremmede fottrinn og stemmer i gangene. De forvrengte lydene minner om russisk. Er det noe sted man kan utvikle frykt for gjenferd er det her. Etter en stund dukker fire unge polakker med fotografiapparater opp nederst i korridoren. Vi hilser, utveksler tips på engelsk om hvor vi har funnet interessante ting, og fortsetter hver vår vei. I løpet av noen timer i leiren treffer vi ett dusin andre «ruinturister». Men tiden for slik turisme i autentiske kaldkrigsruiner er i ferd med å renne ut. Hvem som gir leiren nådestøtet er et åpent spørsmål. De offisielle planene har lenge vært klare – Berlins hurtigvoksende befolkning trenger nytt husrom. Her skal knappe 4000 mennesker kunne bo bynært i idylliske omgivelser. Leirens eldste bygninger, nazi-kasernene, er verneverdige og skal renoveres. Men lokale myndigheter har i årevis kranglet med seg selv om hvordan dette skal gjøres. Imens trenger vind, regn og vegetasjon inn overalt, travelt opptatt med å legge Krampnitz øde. Mange av de sovjetiske verkstedbyggene har alt kapitulert. Med de solide kasernene fra Det tredje riket går det saktere – der har naturkreftene kun nådd inn i taketasjene.

EKSTREMISME

Muslimske glansbilder - Jenny Tamar Kolstad om det moderate og ekstreme i Islam *s. 18*

Alle er like for latteren - Carline Tromp om dilemmaene etter Charlie Hebdo *s. 20*

Fittemakt - Hilde Berteig Rustan om den selverklærte forholdsguruen Kara King *s. 24*

Har vi ham nå? - Erlend Tårnesvik Dreiås om narrativet og tankesettet bak terroren til Breivik *s. 26*

Og mye mer.

Rev i fåreklær

Med humor og list har Louis Theroux klart å avmystifisere de mest ekstreme miljøene i det moderne USA.

Foto: John Lemieux

DOKUMENTARFILM
Av Andrea Othilie Rognan

Theroux tilnærmer seg folk med varsomhet, nysgjerrighet og høflighet. Noen vil si stilen er som en form for filosofisk dialog, sokratisk aporia eller det å fremstå naiv. I stedet for å komme med heftige motargumenter kommer han i stedet med naive spørsmål og lar intervjuobjektet falle for sine egne absurditeter og selvmotsigelser.

Louis Theroux har levd blant fundamentalistiske kristne som demonstrerer mot homofili i begravelser, dømte pedofile i og utenfor fengsel, flere ny-nazistiske grupperinger og selv gjennomgått plastisk kirurgi i opplysningens navn. I dokumentarene kan vi se oss selv i ritualene som oppstår når vi blir kjent med noen for første gang.

Absurde, ekstreme og tabubelagte temaer er lett å gjøre narr av. Men Theroux balanserer dette på et hårsbredd, og klarer å kombinere humor med genuine og ektefølte møter. Det er vanskelig å tenke seg at noe annet ville fungert i disse ekstreme situasjonene, men likevel er det få før eller etter som har gjort det like effektfullt som Theroux. Den naive personen på tv-skjermen og den strategiske og kalkulerende journalisten som trengs for å komme dit gjør BBC programlederen til en rev i fåreklær.

Theroux avmystifiserer det ekstreme i samfunnet og tvinger seeren til å se det som noe menneskelig.

Ekstreme holdninger blir ikke vist gjennom svulstig symbolikk, men i de små samtalene.

Britisk hobbydiplomat i statene

Theroux gikk fra å skrive til å være foran kamera i Michael Moores *TV Nation*. Selv om han ble skolert på Moores produksjonssett har ikke Theroux tatt til seg den barduse tonen til læremesteren. Der Moore stormer bygninger og roper i megafoner er Theroux en velkommen husgjest med et lunt lynne. Moore skapte konflikt både på lerretet og hos sitt publikum. Han tok gjerne kameraene med seg i kampen om å få menn med makt til å snakke og viste hvordan han ble avvist igjen og igjen. Amerikaneren og frihetskjemperen Moore ville avsløre intervjuobjektene ved å vise sin egen kamp. Den britiske læregutten og hobbydiplomaten Theroux er listigere enn som så og lar intervjuobjektene gjøre jobben for ham. Vi får aldri se en mann som kjemper mot makta, men en som tar den vonde praten med de som lever i periferien av storsamfunnet. Med serien *Louis Theroux's Weird Weekends* og dokumentarfilmene om USA har Theroux og BBC gjort det nesten umulige. De har fått tilgang bak lukkede dører i ekstreme miljøer der få journalister tør eller vil nærme seg og sender programlederen inn i en totalt udramatisk hverdag hos menneskene vi møter. Ekstreme holdninger blir ikke vist gjennom svulstig symbolikk, men i de små samtalene. De avmystifiserer det ekstreme og vanskelige som eksisterer i samfunnet og tvinger seeren til å se på det som noe menneskelig. Det er dette som gjør Theroux til en av de mest banebrytende journalistene vi har i dag.

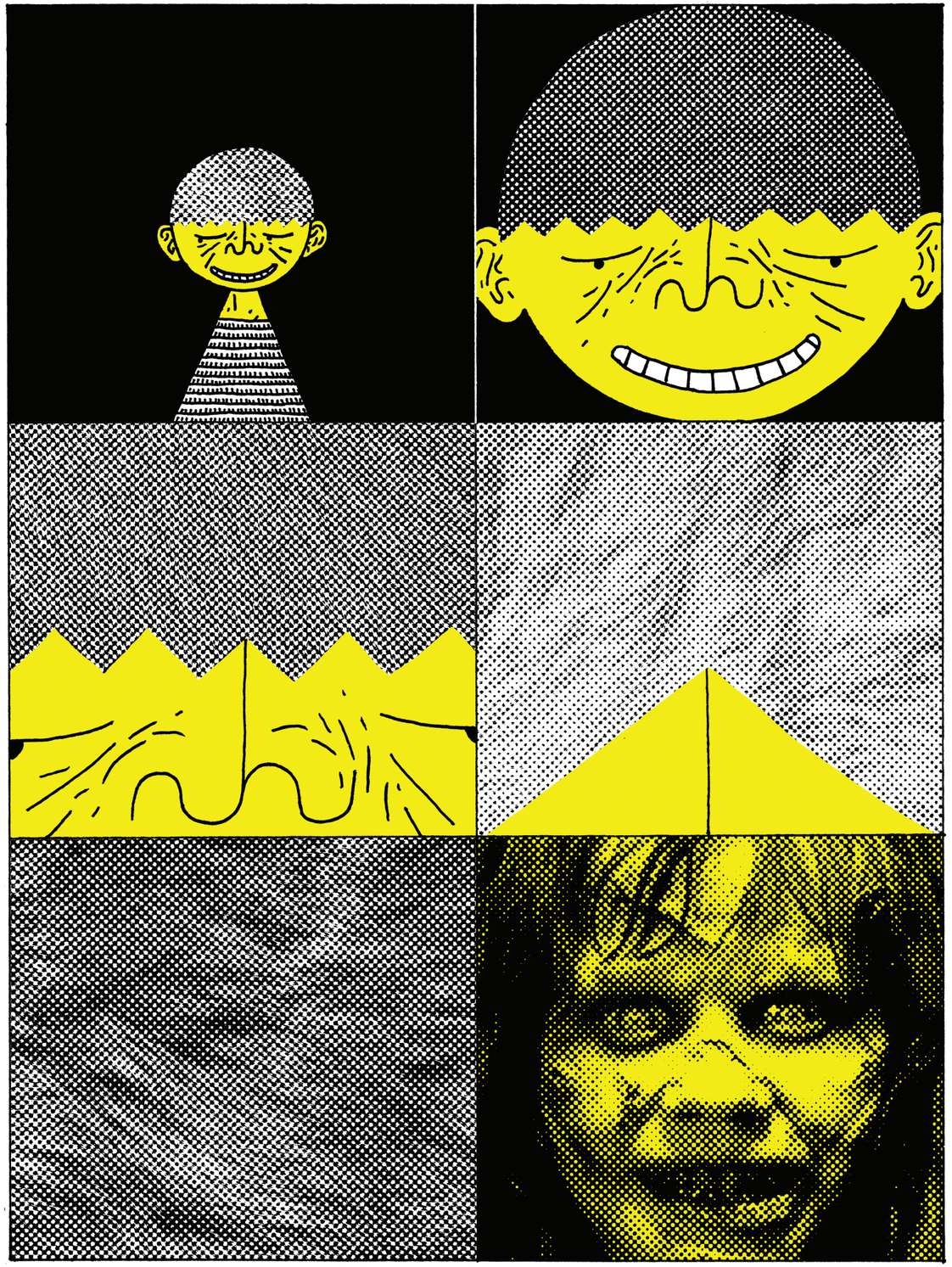

Ekstremt lite

Det ekstremt store har alltid imponert oss. Vår tids største ingeniørbragder ligger imidlertid i det mikroskopiske.

NANOTEKNOLOGI

Tekst: Julie Nitsche Kvalvik
Ill.: Tord Torpe

Det er et helt vanlig hus. Det er grått, som alle andre moderne hus i disse dager, og har hvite karmer. Se nå for deg at huset blir hundre ganger høyere. Da får vi noe som likner Burj Khalifa, verdens høyeste byggverk, men fortsatt er det bare et veldig høyt grått hus. Hvis vi nå forestiller oss det samme huset og gjør det så lite at vi kun kan se på det i spesielle mikroskop, skjer det noe rart. Huset er nå kun noen nanometer stort, og i mikroskopet kan vi se at huset har endret farge. Karmene er grønne og veggene røde. Når ting blir nanometer smått kan det endre egenskapene sine, som farge eller evne til å lede strøm. Dette er essensen i nanoteknologien. Når vi utnytter disse effektene aktivt, bruker vi nanoteknologi.

Det du ikke ser, kan du fortsatt ha godt av.

Den nye oljen

Fysikeren Richard Feynman var blant de første til å innse mulighetene i det ekstremt lille. I 1959 på Caltech holdt han foredraget *«There is plenty of room at the bottom»*. Selv om ikke Feynman kalte dette rommet på bunnen for nanoteknologi, så var dette starten på fagfeltet som siden bare har vokst seg større. Faktisk er det nå det raskest voksende fagfeltet blant alle realfagene. Norge har også kastet seg inn som en aktør i denne tverrfaglige teknologien. Kay Gastinger, leder av nanolaben ved NTNU, mener at nanoalderen blir det som skal erstatte oljeæraen i vår økonomi. Hvis nanoteknologien skal være så innbringende for oss, er det klart det må være en stor del av folks hverdag. Men hvordan?

Det er fortsatt masse plass på bunnen, bare vi lager strukturene gode nok.

Tørre sko – ja takk!

Da du kjøpte deg nye vintersko før jul, prøvde sannsynligvis dama i skobutikken å selge en flaske impregneringsspray til deg. Det er jo behagelig med tørre føtter i en slapsete januarmåned, så du kjøpte den. Det du kanskje ikke tenker så mye over er at skoene dine er vannavstøtende på grunn av nanoteknologi. I sprayen er det mange nanometerstore molekyler som har to ender, hvor én av endene virkelig ikke liker å få vann på seg. Når du sprayer skoene dine vil alle de vannavstøtende endene vende vekk fra skoen, og vannet vil derfor ikke kunne trenge inn. Du holder deg tørr på beina.

Jakten på bunnlinja

Sko er kanskje litt trivielt, men en annen viktigere del av hverdagen din som benytter nanoteknologi er all teknologi som «tenker». I datamaskiner, mobiltelefoner og biler som skjønner når du kjører ut av veien, finnes det prosessorer. Gordon Moore, en av grunnleggerne til datagiganten Intel, sa at tankekraften til en prosessor med gitt størrelse ville dobles annethvert år. Hver del inni prosessoren, hver eneste lille transistor, må bli halvparten så stor for at dette skal skje. Nå har derimot transistorene blitt så små at de bare er noen titalls nanometer store. Dermed trenger vi også nanoteknologiske metoder for å lage transistorene enda mindre. Som Feynmann sa er det fortsatt masse plass på bunnen, bare vi klarer å lage nanostrukturene godt nok.

Smått og godt

Det du ikke vet, har du ikke vondt av, sier utrykket. Jeg vil derimot gjerne skrive det om til «det du ikke ser, kan du fortsatt ha godt av». Med det blotte øyet er det sjelden at nanofenomener er synlige. Dette gjør det enda mer krevende å utvikle nanoteknologi, da det er nærmest umulig å få øye på og manipulere disse ørsmå partiklene til det man vil ha. Jeg vil derfor slå et slag for all den ekstreme teknologien vi *ikke* ser – være seg det som er inni batteriet i PCen eller molekylene i Zalo som løser opp lasagne-restene i den ildfaste formen din. Selv om det ikke ser så vanvittig prangende ut, er det fortsatt ekstremt imponerende.

NANOTEKNOLOGI

- En nanometer er en milliardtedels meter.
- Ordet «nano» kommer fra gresk og betyr dverg.
- Nanoteknologi er all teknologi som bruker strukturer i nanometerskala for å oppnå ønskede egenskaper.
- Katalysatorer, sol-cellepaneler, transistorer og ulike sensorer er noen eksempler på hvor det brukes nanoteknologi.

Muslimske glansbilder

Ekstremister finnes i alle grupperinger, og det er naturlig at muslimer tar avstand fra terrorister. Det blir imidlertid mer problematisk hvis selve religionen gir inspirasjon til ekstremisme.

KRONIKK
Av Jenny Tamar Kolstad

Under fredsprisutdelingen i desember fortalte Malala en samlet verdenspresse at islam er en fredsreligion. Jeg kan ikke si meg enig i at påstanden er en innlysende sannhet. Realiteten er at islam utøves på mange andre måter enn kun fredelig, forfektelse av noe annet lyder hult i mine ører. Dersom muslimer ønsker at islam skal reformeres til det punkt hvor kun fredelig utøvelse har støtte, er det en utvikling som ønskes hjertelig velkommen. Men vi har dessverre fortsatt en vei å gå før det er situasjonen.

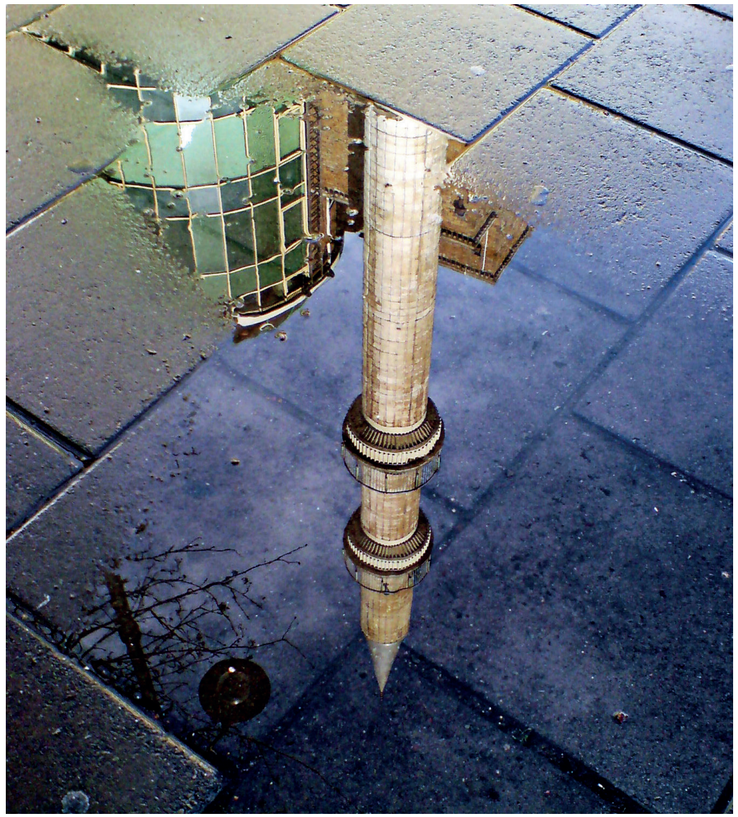

Er islam egentlig en fredsreligion? Kronikkforfatteren mener svaret på ingen måte er innlysende. Foto: Fabio Venni

Å tale med to tunger

Det går knapt en uke uten at medier rapporterer enten om terrorister eller muslimske ekstremister. Sist ut var den grusomme terroraksjonen mot Charlie Hebdo i Paris. I skrivende stund er Norge blant de landene som er i terrorberedskap, grunnet trusler fra den islamistiske gruppen IS. Medier har fått mye kritikk for å fremstille det muslimske miljøet i et negativt lys, og mange moderate muslimer ønsker ingen assosiasjon med ekstremister kun basert på religionstilhørighet. I dag er det delte meninger om hva Islam står for, men hvem skal sitte med definisjonsmakten? Hvis islam skal betegnes som fredsreligion, bør det nevnes akkurat hva dette synet på fred innebærer. IslamNet har på sin nettside en artikkel som svarer på mistanke rundt islams spredning ved sverd. Videre mener IslamNet at islam aldri har brukt voldelige metoder, «...men at det tvert imot var den innlysende sannhet, fornuft og logikk som var årsaken bak utbredelsen av Islam». Men at makt må til for å holde fred, såpass vil artikkelen innrømme. Vers fra koranen slik som kapittel 9 vers 29, hvor ikke-muslimer må bekjempes med mindre de betaler en egen skatt for sin vantro, blir naturligvis utelatt fra denne teksten. Også ignorert av teksten er kapittel 4 vers 89, hvor det igjen blir gjort oppfordringer til å drepe vantroende. Det krever nøye selektering for å finne frem til et utelukkende fredelig islam.

Grensen for ekstremisme

IslamNet inviterte også i fjor til Skandinavias største islamske fredskonferanse. Under «Peace Conference Scandinavia 2013» rakk samtlige tilstedeværende opp hånden ved spørsmålet om hvem som støttet steining som straff for utroskap. Taleren, Fahad Qureshi, gjorde et stort poeng av at steining og segregering ikke er ekstremistisk på noen måte, siden alle tilstede er vanlige sunnimuslimer. I vestlig forstand fremstår slike syn imidlertid som svært utdaterte. Norske politikere slik som Trond Giske har etterlyst en modernisering av islam lik den kristendommen har hatt i Europa. Men deles denne visjonen av majoriteten av muslimer i vesten? Skal islam gå gjennom samme behandling som kristendommen har fått, vil det bety reformer og sanksjoner mot skadelige religiøse doktriner og autoriteter. Forskningsprosjektet Status for ytringsfriheten i Norge tyder på at flere fortsatt kvier seg for å kritisere islam.

Det krever nøye selektering for å finne frem til et utelukkende fredelig islam.

Falske eller ekte muslimer

Demonstrasjonen mot IS i august lot norske muslimer uttrykke sin stemme og stå imot ekstremisme. Men når både terrorister og moderate hevder å ha støtte fra Allah eller islam, hvordan vet man hvem som viser den korrekte religionen? En nettside dedikert til å avsløre det den anser som islams falskhet, TheReligionOfPeace.com, har samlet en lang liste med sitater fra diverse terrorgrupper og muslimske ledere. Enten det er Al-Qaida, Hamas, Boko Haram, eller Taliban, så er fellesnevneren at de alle virker overbevist om at deres handlinger er i tråd med islam. Spesielt ayatollah Khomeini, som innførte sharia i Iran, går hardt imot fredstanker. Fra boken «*Anti-American Terrorism and the Middle East*» vil man finne følgende sitat fra Khomeini: «There are hundreds of other [Koranic] psalms and hadiths urging Muslims to value war and to fight. Does all that mean that Islam is a religion that prevents men from waging war? I spit upon those foolish souls who make such a claim».

Et muslimsk glansbilde

Nitten år gamle Faten Mahdi Al-Hussainis appell mot IS ble hyllet i mediene. Men kritikere gravde frem innlegg fra sosiale medier som b.l.a. viste Fatens beundring for skikkelser som Khomeini. Beskyldningene ble besvart med beklagelser om dårlige valg fra Fatens side, men det er nok til å stille spørsmål ved troverdigheten rundt det hele. Hard kritikk fra slike som Hege Storhaug hindret allikevel ikke Faten fra å vinne Bergesenprisen for sin aktivisme. Det er tydelig at Norge ønsker at demokrati er forenlig med islam, vi vil gjerne tro på en god muslimsk rollemodell som Faten blir ment å være. Men hva med selve grunnleggeren av islam? Siden muslimer ikke er en homogen gruppe, kan man ikke trekke slutninger om hele miljøet. Skal man virkelig finne selve fundamentet for en ideologi eller religion, må man derfor tilbake til grunnleggeren. Islams profet, Muhammed, er kanskje den mest farlige skikkelsen å kritisere offentlig.

Profet på erobringstokt

Fra hadithenes beretninger om Muhammeds liv finnes mange handlinger vi assosierer med ekstremisme. Tidligere muslim Ali Sina fra Iran er blant de som ikke lar seg skremme av blasfemibeskyldninger. Han grunnla også forumet Faith Freedom International, som er en grasrotbevegelse bestående av eks-muslimer. I sin bok *Understanding Muhammad: A Psychobiography of Allah's Prophet,* mener han at profeten led av narsissisme og flere former for galskap. Sina tilbød også femti tusen dollar til den som kunne motbevise påstanden om at Muhammed var pedofil, voldtektsmann, slaveeier, massemorder, kvinnefiendtlig og sekterisk. Hvorvidt han holdt løftet sitt til motdebattanter er uvisst. Hadith 3311 refererer til en barnebrud, og flere henvisninger til vold og henrettelser av poeter er også å finne i tekstene. Hvordan moderate muslimer vil forene moderne tanker om fred, med deres egen profets livsførsel blir i så fall et åpent spørsmål.

Foto: Lemuel Cantos

Hvordan moderate muslimer vil forene moderne tanker om fred, med deres egen profets livsførsel er et åpent spørsmål.

Rom for ytringsfrihet

Mennesker blir fortsatt henrettet for å gå imot Muhammed. I skrivende stund er det nyeste eksempelet fra Syria, hvor Nusra-Fronten skjøt syreren Mohammad Al-Mir for å ha kritisert islams profet. Vi husker vel også Jyllandspostens publikasjon av Muhammed-karikaturtegningene, som trigget massiv negativ respons fra muslimer. Terrorangrepet mot Charlie Hebdo har igjen aktualisert problematikken. Skremselstaktikker er et dårlig argument for islams bidrag til fred. Et steg i riktig retning vil heller være en større åpenhet rundt diskusjoner om islam.

Alle er like for latteren

La oss tenke høyt og fritt.

KOMMENTAR
Tekst: Carline Tromp
Ill.: Kjersti Johanne Barli

Pennen er mektigere enn sverdet, sies det. Det låter smertelig naivt i lys av angrepet på satiremagasinet Charlie Hebdo i Paris onsdag 7. januar, der tolv mennesker – deriblant åtte tegnere og journalister – ble henrettet av islamistiske terrorister. Men kjernen ved utsagnet er at det er naivt, mot bedre vitende. Det handler om en idé, som blir sant fordi vi *vil* det. Det er den ideen vi nå må kjempe for.

Den onsdagen gikk tankene mine tilbake til november 2004, da den nederlandske filmskaperen Theo van Gogh ble drept på åpen gate av en radikal muslim. Drapet, som kom få år etter mordet på den høyrepopulistiske Pim Fortuyn, rystet hjemlandet mitt til grunnvollene. Etterdønningene kjennes fortsatt.

Da som nå ble den uhyrlige handlingen fulgt av harme og høye kamprop. Jeg er Charlie Hebdo. Nei, det er du ikke. Trykker du tegningene, heller du bensin på bålet. Trykker du ikke tegningen, holder du med *dem*. I løpet av kort tid hadde alle inntatt sitt hjørne av ringen.

Da som nå kjenner jeg på tvil. Ikke når det gjelder selve terrorhandlingen. Det finnes ingen unnskyldninger, ingen forklaringer, ingen *krenkelse* – kanskje det norske ordet det har gått størst inflasjon i de siste årene – som rettferdiggjør dette. Ingen. Tvilen handler ikke om det.

Jeg var aldri særlig begeistret for Theo van Gogh da han levde. Mye av det han skrev og gjorde syntes jeg var platt og banalt, og jeg hadde ikke sansen for det evig konfliktsøkende. På samme måte er ikke Charlie Hebdo-tegningene min foretrukne form for humor. Jeg har tatt meg i å lure på om det virkelig er *nødvendig* å drive på sånn.

Men uansett hva man skulle synes om stilen eller tonen, besto Van Gogh og Charlie Hebdos «våpen» av ord og bilder. De plasserer seg i en lang tradisjon av latterliggjøring for å drive frem politiske poeng. Det skiller også deres uttrykk fra drapstrusler og skremmevideoer: Der trollingen brukes for å piske i gang debatten, er sistnevnte ytringer ment for å skremme til taushet.

Charlie Hebdo har harselert med alt fra høyrepopulister, katolikker, rasister og feminister – og altså muslimer. De har vært beinharde på å håndtere én og samme standard for alle. Skal du være med, bør du tåle dette. Eller bli sur, for den saks skyld. Dét er Charlie Hebdos ideologiske plattform: Ingenting er hellig. Alle er like for latteren.

Så møter noen dette med geværkuler. For et forbanna vanvidd.

Er det virkelig nødvendig? Jo, jeg tror det nå. Dessverre.

Samtidig – tvil. Og spørsmål. *Hvorfor* er disse tegninger så støtende? Er det den beste måten å kjempe mot radikal islam? Hva betyr det hellige for folk? Handler dette om tegninger i det hele tatt? Og – hvor får man utdelt den sjekklista mange synsere åpenbart sitter på, den som gjør at man alltid, med hundre prosent sikkerhet, kan vite at man er en av «the good guys»?

For oss som ikke er av den ekstremofile legningen, som kjenner på en voksende uro og skepsis jo mer svart/hvit verden tegnes opp og jo enklere svarene blir, kan det virke best å bare holde munn. Fordi man ikke er helt sikker. Fordi man har en snikende følelse av at det finnes flere gyldige svar. Men vi må ikke holde munn.

Det er ikke feigt å ikke være Charlie Hebdo. Men det er dumt å overlate debatten til de ekstreme. Vi trenger bråkmakerne og frontkjemperne – men vi trenger også alle oss andre. Som tviler, lurer og prøver å forstå. La oss gjøre det – høyt – med utgangspunkt i respekten for hvert menneske som et vesen med fri vilje og en rett til å gjøre opp sin egen mening. La oss endelig slutte å dulle med hverandre, og snakke fritt. Og la oss se lengre enn vår egen nesetipp, forbi fanden som nå males på veggen i blodrød strek.

«Extrema grupperingar med extrema tankebanor vill styra kontinentens framtid», skrev svenske ETCs redaktør Andreas Gustavsson timer etter angrepet, med henvisning til både Paris-terroristene og de islamfiendtlige demonstrasjonene i Tyskland. Kanskje det. Men la oss ta pennen fatt og slåss mot dem så lenge vi kan.

Ekstremt god musikk

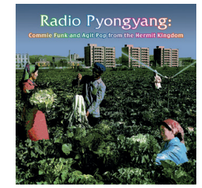

Av og til må man bare spise litt av den forbudte musikalske frukt.

LYDSPORET
Av Audun Stokke Hole

Det er en spesiell følelse. Når du har hørt noe musikk du liker, og så finner ut at folka som står bak ikke akkurat er folk du ville bli sett på byen med. Eller du hører noe musikk du vet at du absolutt ikke burde like, men ikke klarer la det være. Veien til store musikkopplevelser kan være brolagt til helvete. Her er et knippe go'låter laga av folk på den ekstreme sida. Nyt dem som best du kan.

Radio Pyongyang – Commie Funk
Seattle-plateselskapet Sublime Frequencies er et av klodens rareste. De er blitt viden kjent for sine sørøstasiatiske utgivelser med rock'n'roll fra blant annet Thailand og Kambodsja. I 2005 ga de ut *Radio Pyongyang: Commie Funk and Agit Pop from the Hermit Kingdom*. Som med det meste annet fra Nord- Korea, er det ikke godt å si hva som er autentisk og hva som er bløff av denne musikken. Tittelen «Commie Funk» er neppe originaltittelen til låta; friske takter er det uansett. Pompøst, lystig og kraftfullt, med vakre vokalharmonier og drivende rytme. Arbeidet går som en lek til denne.

BuKnas de Culiacán – Sanguinarios del M1
Mexico er blitt den nye store slagmarka i den evigvarende krigen mot narkotika. Av de 50 byene i verden med flest drap i 2014, ligger ni i Mexico. Meksikanernes lidelser er enorme, og soldater og politimenn selger villig sine tjenester til narkobaronene, som betaler dem bedre enn myndighetene. Det kan også være tryggere å være på banditenes side. Det samme gjelder for musikere.

Narcocorridos er en etter hvert veletablert sjanger som selger millioner og vinner Grammy-priser. Og tekstene blir stadig mer grafiske. Låta «Sanguinarios del M1» er lagt i munnen på Manuel Torres Félix, alias M1, en skyteglad narkobaron som ble drept av den meksikanske hæren i 2012. Teksten er en grei oppsummering av M1s fremste fritidssysler, i en hoppende glad rask ompavalsetakt.

Det må nevnes at BuKnas de Culiacán ikke er fra frontlinja i Mexico, men fra showbizhovedstaden Los Angeles. Det er gode penger å tjene på å lydlegge narkokrigen.

Ukjent islamistpropagandalåt
Jeg husker det godt. Det var januar 2012, og hovedoppslaget i Dagsrevyen var en film publisert i forbindelse med en demonstrasjon mot Norges militære innsats i Afghanistan. Filmen framsatte det som lett kunne tolkes som drapstrusler mot statsminister Stoltenberg, utenriksminister Støre og kronprins Haakon. Politi og politikere uttalte seg om videoen og gryende islamisme på norsk jord. Det ble vist et klipp fra filmen. Jeg kunne ikke annet enn tenke: fy flate, så fet musikk, da.

Vår nye tids islamister kan sin propaganda. Og som alle gode propagandister, vet de at musikken er veien til enhver rekrutts hjerte. Musikken som brukes i rekrutteringsfilmene, med IS' mediebyrå Alhayat Media Center som de store mesterne, kjennetegnes av gripende vokalharmonier og rimelig høye produksjonsverdier. Det er enkelt å lage velklingende musikk med dagens teknologi, hva du enn måtte ønske å bruke den til. For en verdensmusikkelsker er det vanskelig å ikke la seg rive med. Av og til er det ekstra greit å ikke skjønne teksten.

No Remorse – The flame that never dies
I mine tidlige ungdomsår var det harde tider. Internett var såvidt påtenkt, og selv med Oslo-regionens vell av nærradiostasjoner var det ikke lett å finne kanaler som spilte musikken en tenåringsgutt higet etter: hard og hårete rock. Én nystartet radiostasjon skilte seg ut med å kompromissløst spille musikken vi ville høre, og det i de seine, hemmelige nattetimene: Niterocket.

Det var bare en liten hake med det hele: Niterocket var ikke reint lite brungrumsete. En programleder klarte kunststykket å dedisere Rage Against the Machines eurosentrismekritiske låt «Take the power back» til sine «ariske venner der ute». En natt hørte jeg en nydelig ballade med fløytesolo og harmonisk inspirasjon fra britisk folkevisetradisjon. Neste gang jeg hørte låta, viste det seg at den var en hyllest til Ian Stuart Donaldson, en av de mest produktive og mest voldsforherligende nazirockere England har sett, som nylig var død i en bilulykke.

Den smektende balladen ble ikke helt det samme etter dette. Og etter hvert gikk det an å høre på Roxrevyen og andre NRK P3-programmer. Krinken var rocka nok når det kom til stykket.

Burzum – Dunkelheit
Det slår aldri feil. Når jula nærmer seg, blir jeg metallhue igjen. Hvert år får jeg sjansen til å fylle alle hullene jeg måtte ha i hjernens tungrockbibliotek. For noen år tilbake var det svartmetallen som måtte til pers, og jeg syntes jeg måtte begynne med det som umiddelbart virket ondest, selve ondskapens origo. Mannen som walked the walk. Den siste plata Varg Vikernes' spilte inn før han ble arrestert, i 1993, for en drøss kirkebranner og mordet på Øystein Aarseth, med huset fullt av sprengstoff og ammunisjon. Det ble en selsom musikkopplevelse

Åpningssporet på plata *Filosofem* formelig oser av ondskap. Lyden er tynn som over en telefonlinje. Vokalen er visstnok spilt inn med den billigste PC-mikrofonen som var å oppdrive i studioet i Grieghallen. Du leste rett: Grieghallen, et av landets raffeste lydstudioer.

Plata *Dauði Baldrs* fra 1997, spilt inn mens Vikernes satt inne, er en annen ond perle. Tacky synthlyder som normalt ville kalt fram latteren, og det rævdårlige firesporsopptaket, bringer et ekstra ondt gufs inn i musikken. Varg er en mann som kan sitt fag. I det siste er det ambient-musikken han har gjort til gjenstand for sin forondelse.

Det ender her

Det holder ikke å sette sammen stygge ting for å skape litteratur som brenner. I Germania er det bare en rykende askehaug igjen.

BOKANMELDELSE
Av Carline Tromp

Cornelius Jakhelln – *Germania*.
Pelikanen forlag, 2014, 268 sider

Ekstremer defineres nødvendigvis ut av et gitt midtpunkt. Hva som oppfattes som ekstreme temaer, ekstreme meninger, ekstreme ytringer, vil derfor variere ut fra hvor man står. Kunstnere og forfattere har i all tid søkt etter ekstremene, forsøkt å omfavne det som er bortenfor det vi aksepterer, det som er for vondt, for motbydelig, for mørkt å ta i. Det vi ikke snakker om. Det er her, i den udefinerbare *twilight zone,* utenfor samfunnets yttervegger, det kan oppstå innsikter som endrer oss. Eller så kan man gå seg vill.

Mot ytterpunktene

Jeg skriver denne noe svulstige innledningen mens jeg forsøker å forstå hvordan i all verden Cornelius Jakhellns siste roman kan ha blitt så ulidelig kjedelig. Jakhelln er en sjelden plante i norsk forfatterflora, en som er kjent for å oppsøke ekstremene og by på uttrykk som mange finner frastøtende. Nazi-estetikk, voldsromantikk, vikingflørt, rasisme, mobbing, svartmetall, sex og avføring – alt mange helst ikke snakker om, i uskjønn forening.

I 2011 ble han i tillegg en uttalt *ekstremistisk* forfatter, da han i den selvbiografiske essayboka *Raseri* sammenlignet seg selv med Anders Behring Breivik, hvis meninger han langt på vei kjente seg igjen i. Selv om *Raseri* har sine feil, mener jeg at den var et interessant og relevant bidrag til den norske debatten om terrorens bakgrunner. Ikke minst da den fikk forholdsvis oppegående mennesker til å rope på sensur.

Språklig ekstremisme

Med tanke på Jakhellns fascinasjon for alt norrønt, bar tittelen *Germania* et løfte om å gå et skritt videre: Fra vikingromantikk til mørkets hjerte, nazistenes påtenkte germanske storrike. Ved siden av å være et område utenfor Romerriket som var bebodd av germanske stammer, kleber det umiskjennelig et brunt rykte på navnet.

Men Jakhellns *Germania* viser seg å være Berlin. Byen der han på hipsteres vis bor, tar bussen, puler, er trist, spiser, møter andre norske kunstnere, drikker, er opprømt, slåss. Som om dét ikke er skuffende nok, er det mest radikale som foregår i boka det faktum at den er skrevet på et slags hybridspråk, en blanding mellom norsk og tysk som det må ha tatt tid å skrive – og som gudene må vite tar tid å lese, også. Det er en artig gimmick, men man skjønner den etter en side eller tre.

Foto: Pelikanen forlag

Branngul sol

Cornelius simpelthen elsker Germania. Byen er bokas sentrum og strålende sol, og antar mot slutten formen av en gud. Alt er «branngult» og «rødskimrende» - et språk som med litt godvilje kan minne om vitalistiske dikt fra tidlig 1900-tall. Men en flammende språkdrakt kan ikke puste inn liv i et slapt og dødt materie.

Det er igjen interessant å sammenligne med *Raseri*. Kjernen der er Cornelius' «radikaliseringsprosess» som ung hvit mann som utviklet en usunn besettelse for sin egen kulturelle bakgrunn. Dette skjedde i Paris – en by han hatet. Jeg kan konkludere med at Jakhelln best skriver om ting han ikke liker. Eller for å bruke et bilde som passer bedre i bokas egne repertoar: Mens det brenner i enkelte partier i *Raseri*, er det som er igjen i *Germania* en rykende askehaug.

Nazi-knekk

Boka synes å være basert på den feiloppfatning at ekstrem tematikk i seg selv er nok til å skape viktig litteratur. «Det eineste der skiller dette Schrift fra en mislücket Guide til Germania, er det brune Lag af brent Zucker. Nazi-Kneck» skriver Jakhelln. Og riktignok bugner sidene over av Holocaustreferanser, «Heil»-rop og mer eller mindre tankevekkende refleksjoner rundt nazismen side om side med beskrivelser av det moderne, kapitalistiske Berlin. Men det blir for mye, for platt. To ganger minus er pluss, men å sette sammen to forhatte ting blir ikke til et godt retorisk poeng. Et dikt til Satan? Heil Adidas? *Really?*

Banalitetens ondskap

Noe av det mest frustrerende er at ethvert tilløp til noe som kan bli interessant druknes i enfoldige nazi-vitser, litterær kitsch eller ren pjatt. De få gangene det står noe på spill, som når Jakhelln skriver om sin mors død, om mobbing eller om Stig Sæterbakken, haster han seg til å skifte til en sexscene (der en «feltgraa Uniform» spiller en større rolle enn hva jeg skulle ønske meg), en 12 siders beskrivelse av musikkutstyr eller fragmenter av Tacitus, som jeg heller ikke har forstått poenget med. Ekstremisten er villig til å ty til ekstreme metoder, skriver Store norske leksikon, og jeg lurer på om seigpining av leseren er blant disse.

En av de mer fornøyelige passasjene i *Germania* er en utskjelling av kritikerne og massene. De skal få den litteraturen de fortjener! Forfatterne på sin side er pålagt å skrive «werdige Böger. (...) Unwerdig Literatur er den, der er skrevet for at behage og bekrefte». Med dette kriteriet lagt til grunn, er dette i hvert fall ikke en «unwerdig» bok.

Gjennom veggen

På bokas omslag ser vi en by bli utslettet av en svart kule fra oven. En seirende ørn flyr opp. «Verlust der Mitte», heter tegningen – tapet av midtpunktet. Kan det være slik at ekstremene blir meningsløse når man har mistet midtpunktet, når man ikke lenger har noe sentrum man tenker ut fra? Kan dét være grunnen til at *Germania* er så gørr kjedelig, uansett hvor mye sex, Satan og nazister forfatteren pøser ut med?

Jeg begynte å lese med den forventning at jeg skulle med på en ferd mot ytterpunktene, gjennom veggen med dunder og brak. Men så er det som om jeg har kommet inn i et rom der det er bekmørkt og tomt, og det lukter litt mugg. Og da må jeg, med henvisning til en annen forfatters utskjelling av sin kritiker i høst, bare si det som det er:
Ingenting ser jeg.

EKSTREMISME

KVIFOR SEIER VI DET?
Av Peter van de Groep

Ordet «ekstremisme» er eit substantiv som er samansett av to delar; substantivet «ekstrem» og suffikset«-isme». La oss byrje med suffiksa «-isme» som kom inn i det norske språket gjennom fransk «-isme» og latin «-isma/-ismus» av gresk «ισμός» («ismós»). Ho brukast til å danne substantiv som til dømes *ateisme, organisme, kapitalisme, skeptisisme.* Ord som sluttar på «-isme» har ofte med ein aksjon, ein tilstand eller ei doktrine (ein vitskap eller eit trussystem) å gjere.

Substantivet «ekstrem» tyder «ytterlegheit». Ordet har komme seg inn i det norske språket gjennom fransk «extrême» av latin «extremus», som tyder «ytst». Ordet «extremus» er eit superlativ som svarar til adjektivet «exterus» som tyder «ytre», komparativ av «exter» som tyder «utanfor, framand». Ordet «exter» har òg gjeve oss lånorda «ekstra» og «ekstern». Sjølve ordet «exterus» byggar på «ex-» («ut/frå») og «-ter» («ved sida av»). Ein kan altså seie at ordet ekstremisme tyder ei doktrine som er ytst. Det er artig å tenkje på at sjølv om ordet «ekstremisme» allereie vert danna frå eit superlativ, så kan vi likevel gradbøye det og snakke om «mest ekstremistisk». Det er som å seie «mest ytst»; tydelegvis er ekstrem ikkje ekstremt nok for oss menneske.

Sjølv om dette er den etymologiske rota, er ikkje alle samde om kva ekstremisme eigenleg er. Ifølgje Dr. Martin Luther King er vi alle ekstremistar då han skreiv: «... the question is not whether we will be extremists, but what kind of extremists will we be.» I det same brevet påstod han at Jesus, Paulus, Luther, Jefferson og Lincoln alle var ekstremistar. Dette er kanskje eit viktig poeng og noko som er verd å hugse når vi ser på ulike former av ekstremisme som pregar verda vår no for tida. Er vi ikkje òg ekstremistar? Ville dei påstandane vi støttar og dei politiske posisjonane vi framhevar ikkje vorte sett på som ekstreme og utanfor når vi vurderer dei med auge av ein som levde mye tidlegare, eller ein som lever i ein annan kultur?

Er det slik at vi berre gjev opp og slappar av i denne behagelege lenestolen vi kallar for kulturrelativisme? Det er ikkje det Martin Luther King kallar oss til. Han skreiv i dette brevet at vi må vere kreative ekstremistar, at vi må sjå på ekstremistane som Jesus som var kjærleiksekstremist: «I den dramatiske sena på Golgata, vart tre menn korsfesta. Vi må ikkje gløyme at alle tre vart korsfesta for same lovbrot - ekstremisme. To var ekstremistar for umoral, og difor fell dei *under* omgivnadene deira. Den andre, Jesus Kristus, var ein ekstremist for kjærleik, sanning og godleik, og dermed steig han over omgivnadene sine.» Med tanke på alt som føregår i Syria og Irak no, og det avskyelege åtaket i Pakistan i desember, er det kanskje ekstra viktig å tenkje på desse orda.

Vil vi vere ekstremistar for kjærleik, sanning og godleik? Eller er vi ekstremistar for hat og umoral? Jamstilt sånn høyrest det kanskje litt ekstremistisk ut, synst du ikkje?

Fittemakt

Jeg kunne sikkert elsket boken Power of the Pussy, om jeg hadde blitt grundig lobotomert først.

BOKANMELDELSE
Tekst: Hilde Berteig Rustan
Ill.: Christian Lycke

Rett etter jul er det alltid en form for selvhjelpshysteri i bokbransjen, folk kommer løpende i horder for å plukke opp bøker om alt fra paleodietter og mindfullness til «Ut av psykopatens grep». Ryktet i år sier at lavFODMAP er det nyeste nye; noe greier for sensitive mager og alskens intoleranse. Selv som bokhandler er jeg aldri helt inne med hva som foregår i selvhjelpshyllas mørke krok. Jeg kan innrømme det først som sist, selvhjelp og dietter i bokform har aldri vært min ting, og kommer neppe til å bli det heller. Spesielt ikke etter møtet med *Power of the Pussy;* boka som lover deg selvstendighet og alt du vil ha, så lenge du får en mann på kroken først ved hjelp av særdeles bakstreverske teknikker.

«If Men Are Dogs … This Is Animal Control»
Kleopatra er notorisk kjent for det, likeså Mata Hari og andre såkalte *femmes fatales* gjennom historien. Å bruke sitt kvinnelige kjønn for egen vinnings skyld er veien å gå, ifølge selverklærte forholdsguru Kara King, som muligens har skrevet tidenes mest mannehatende –selvpubliserte– bok noensinne. *«Power of the Pussy: How to Get What You Want From Men: Love, Respect, Commitment and More…»* starter lystig, med ovennevnte sitat på coveret. Menn er dyr og King kan med sin dype innsikt i mannesinnet hjelpe deg med å temme dem. Kanskje.

Noe av det påfallende med Kings bok, er hvordan hun selv stadig tar avstand fra egen tekst. Allerede før du har begynt, har du fått en advarsel om at boken har en 18-års grense på grunn av eksplisitt seksuelt innhold, at innholdet i stor grad bare er vissvass og kun ment for underholdning. Om man skal ta anmeldelser på Amazon for god fisk er det de færreste av Kings lesere/eventuelle bekjente som har tatt det hintet; det går i ymse superlativer og lovnader om at dette virkelig er en bok som har forstått det alle kvinner lurer på.

Skjøger og ektemenn
King forfekter en kjønnsekstremisme av de sjeldne, med sine skildringer av menn som hovedsakelig to ting, dumme dyr og horer. Dette er ikke engang en fri tolkning fra min side, men noe King gjentar gang på gang. Først i tidligere nevnte sitat på coveret og senere også i dette utmerkede stykke litteratur:

«I want to open you up to a whole new way of looking at men. From now on when you meet men, you are going to put them into one of two categories: He's either potential husband material or he's a ho.» Spennende, en maskulinisert versjon av den klassiske hore versus madonna dikotomien! Og ikke nok med det, hun har også en serie helt bananas forslag om hvordan du kan finne din eneste ene.

Hovedsakelig er det ytre viktig, du bør trene, du bør ha gode sko, du bør barbere rumpa og særlig tissen, du må ikke bruke billige kondomer. Onlinedating er redningen for å få et lite arsenal å velge imellom, men ikke ha en epostadresse som får deg til å høres løs ut. Syng kvinnefiendtlige sanger på en mannefiendtlig måte! Og du må aldri gi oralsex til en mann, med mindre han virkelig virkelig fortjener det. Kanskje om han består det King referer til som sin «The Prince Charming test», hvor du selv skal skape en mengde kunstige situasjoner for å se om vedkommende vil redde deg. Helst med bilen sin, som han jo bør ha for å i det hele tatt kunne bli vurdert som ektemannmateriale.

«Keep the Pussy Safe»
Om det skulle finnes noe formildende med Kings bok, må det være at hennes ideal åpenbart er de sterke kvinnene som oser av selvtillit og makt, de som selv er ansvarlig for egen seksualitet. Men det feiler så totalt, når hennes verdensbilde er preget av særs unyanserte mytologier om menn og kvinner, hvor alle utenfor boksen er fullstendig utelatt og utsagn som «How often do you see women paying male hookers for sex? Never!» vitner om en uvitenhet av de sjeldne. Kvinnelig lyst er en uting, du må helst ha en 60-dagers regel (hysj, ikke si det til noen!) om kyskhet i en ny relasjon. Om du synes det er lenge, kan du enten kjøpe deg en vibrator, King kommer med tips om hvor hun har kjøpt sine egne, eller få deg en pulevenn.

Selvmotsigende sier du? Nei, nei! Du må jo holde hardt på «sparegrisen din», så det blir noe makt å hente. Når man endelig har tråklet seg gjennom tankesprangene, de riv ruskende gale påstandene og Kings svart-hvite verden, kommer man frem til et kapittel som like gjerne kunne vært døren til et barnerom, med beskjeder som «Ligg unna!» påklistret. King advarer og advarer, og sier rett ut at du ikke må finne på å lese denne seksjonen om du synes det er feil å bruke menn som «sukkerpappaer» og sponsorer. God gammeldags golddigging med andre ord. Her bakerst er det også mulighet for å fylle ut ulike lister, som «Things I Hate About Him» og «My Dream Man». Ikke ulikt innholdet i min «O'boy!» skoledagbok fra 1999. Noe som er bekymringsfullt i en bok som faktisk ble utgitt i 2012 for det jeg antar er primærmålgruppen: lett desperate kvinner over tredve.

Det sunne alternativet
Å nevne Lena Dunhams *«Not that kind of Girl: A young woman tells you what she's "learned"»* i sammenheng med dette makkverket, er nærmest blasfemisk, men Dunham representerer sammen med blant annet Caitlin Moran (*How To Be a Woman*), Roxane Gay (*Bad Feminist*) og Tina Fay (*Bossypants*) etter mitt syn et sunt alternativ i jungelen av bøker som skal gi deg innsikt i hvem du er og hva du kan bli. Dunhams bok er riktignok først og fremst en essaysamling med utgangspunkt i anekdoter fra Dunhams eget liv, men hennes humoristiske skildringer av sex, kropp, forhold, vennskap, familie og tjueårs ubesluttsomhet fremstår som mye mer ekte og viktig lærdom enn mannehat og tips om at du må nappe brystvortene for å være attraktiv.

I Dunhams egen tv-serie *Girls* sier Dunhams karakter Hannah Horvath i første episode at hun tror hun er sin generasjons stemme, i det minste en av de om ikke annet, noe boken hennes også peker mot. Kanskje ikke først og fremst for Hilde 29 år, men jeg kan garantere at Hilde 19 hadde hatt godt av en anekdote eller to, selv om hun sikkert hadde gjort de samme feilene uansett. Selvhjelpsbøker har vært og er fortsatt en gåte for meg, det er et eller annet absurd i at man skal endre seg selv radikalt med en annens vilkårlige tankesett. Hva skjedde med sunn fornuft og litt selvopplevd livserfaring? Jeg vil iallfall mye heller lese bøker om og av folk som har klart seg bra på tross av alt de ikke mestret, som har prøvd og feilet, og prøvd igjen uten masse påbud om hvordan du burde barbere deg i skrittet på veien.

Har vi ham nå?

Anders Behring Breivik fant veien fra ekstreme ytringer til ekstreme handlinger. Det verste vi kan gjøre er å tro han er den eneste som kan ta den veien.

TERROR

Tekst: Erlend Tårnesvik Dreiås
Ill.: Sepehr Nabi

Når bomben går av i regjeringskvartalet, 22. Juli 2011, er det et sjokk for alle. Det tar ikke mange minuttene før nettavisene fylles med bilder av hus i ruiner, blodige mennesker, kaos. TV-program stoppes for ekstra nyhetssendinger som skal gå kontinuerlig i flere dager. Angrepet i Oslo sentrum var bare starten. Bildene vi ser og fortellingene vi etter hvert får høre er som tatt ut av en fjern krigssone. Dette er sånt som ikke skjer i fredelige Norge. Men det skjedde, og terroristen var en av oss. Nå sitter han i fengsel, så da kan vi vel legge det hele bak oss?

Å skape et narrativ

Veien til helvete er brolagt med gode intensjoner, lyder en kjent aforisme. Legitimeringen av ekstreme handlinger finnes i det narrativet gjerningspersonen lager rundt sine egne handlinger. Og i dette narrativet er handlingen alltid et lite offer for et større gode.

2083 – A European Declaration of Independence ble sendt ut kun timer før bomben gikk av. Flere tusen mottakere fikk det 1500 siders dokumentet på mail. Dette har Anders Behring Breivik forklart var hans manifest; en del av hans store plan for å spre sitt tankegods og mane til kamp. Det er ikke merkelig at mange insisterer på et oppfattelse av at Breivik er gal. For hvis vi ikke kan vise til galskap, må vi anerkjenne at han har en logisk forklaring for at han handlet slik han gjorde. Avstanden mellom oss og Breivik ligger i oppfattelsen av virkelighet.

Fiksjon og virkelighet

The Matrix er en apokalyptisk science fiction-film fra 1999, hvor tematisering av begrepene virkelighet og fiksjon står sentralt. Mennesket er blitt slaver under maskiner og produserer kroppsenergi til maskinene fra kapsler. Fordi kroppene trenger bevisste erfaringer for å kunne leve, fôres kapsel-menneskene med datagenererte, kollektive hallusinasjoner, kalt 'The Matrix'. Matrise-menneskene lever lykkelig i hallusinasjon og uvitenhet, men i virkeligheten er de innesperret i kapslene på livstid. Dramaet starter når protagonisten våker fra sin kapsel og innser at mennesket er gjort til slave i en falsk verden.

Alle patrioter føler seg noen ganger som han fyren i The Matrix, som vil gå tilbake til kapselen sin og late som han aldri lærte sannheten. Det ville være bedre, ville det ikke? I det minste for en liten stund, men samtidig: mine barn ville ha hatet meg for min feighetet noen tiår senere når DE måtte lide på grunn av min feighet. (Manifestet, s. 762)

Det er ikke tilfeldig at Breivik til stadighet refererer til denne filmen i sitt manifest. Han ser seg selv som hovedpersonen Neo, som har innsett sannheten og nå er i kamp for å redde menneskeheten fra undergangen. Breivik er både forfatter av teksten og helt i sin egen apokalyptiske fortelling. Det er denne teksten som tegner opp verdensbildet hvor Breiviks handlinger er logiske og kan forsvares. Han handler for å redde menneskeheten og fremtidige generasjoner.

Veien til terror

I etterkant av terroren er det skrevet og utgitt utallige bøker og artikler som tar for seg Breiviks vei inn i ekstremismen. Historiker Øystein Sørensen har forsket på politisk ideologi og nasjonalisme, og i artikkelen «Ideologi og galskap» skriver han at Breiviks manifest er gjennomsyret av en totalitær mentalitet som man kan dele i fire ideologiske nivåer. Det første nivået er motstanden mot en multikulturalistisk ideologi, altså motviljen mot masseinnvandring av muslimer i Vest-Europa. For Breivik er denne masseinnvandringen muliggjort av en politisk korrekt venstreradikal elite, omtalt som «kulturmarxister» eller «multikulturalister». Dette leder til det andre nivået med en konspirasjonsteori som forteller om en villet prosess hvor målet er å bryte ned vestlige samfunn, og erstatte det med er såkalt «Eurabia».

Det tredje nivået handler om den revolusjonære posisjonen som teoretisk sett åpner for bruk av vold. Det er her demokratiet forkastes og en revolusjonær borgerkrig introduseres. I det siste stadiet i Sørensens oppdelinger skjer overgangen fra ord til handling: terrorisme er resultatet.

Apokalyptiske visjoner

De ulike nivåinndelingene i Sørensens forklaringsmodell tydeliggjør forskjellen på å være mot innvandring og skeptisk til muslimer, til å støtte Breiviks handlinger eller noen gang kunne gjort noe tilsvarende selv. Innenfor en totalitær mentalitet og ideologi finner man gjerne apokalyptiske visjoner. Forestillingen bygger på påstanden om at det samfunnet man lever i er på vei mot undergangen, og voldelige løsninger kan forklares som nødrett som må trumfe alle moralske hensyn. «I moralsk forstand kan man si at totalitære tenkere tiltar seg retten til suverent å bestemme hva som er godt og hva som er ondt,» skriver Sørensen i essayet. For Breivik er det motstanden mot innvandring, konspirasjonteorien om en politisk elite som vil undergrave vestlige verdier, og tankene om voldelige løsninger på dette vissheten som til slutt fører til handlingene han gjennomførte 22. juli 2011.

Heltefortellingen

Breivik ser seg selv om en martyr som var villig til, og forberedt på å dø for å bevare den vestlige sivilisasjon. Han ville redde oss fra undergangen: «Som rettferdighetens ridder er man jury, dommer og bøddel i ett, på oppdrag fra alle frie europeere,» skriver Breivik i manifestet. I hans narrativ er vi inne i en pågående krig og han skal redde det norske folk fra undergangen. Forestillingen om en truet nasjon er sentral i Breiviks manifest, både i utkrystallisering av fiende og målet for angrep. Innenfor det apokalyptiske dramaet vi får tegnet i kompendiet, gir parallellen til filmen *The Matrix* mening, så absurd det enn måtte fremstå utenfor dets rammer. Breivik skriver:

Breiviks ideer ble ikke skapt i et vakum.

Jeg har sammenlignet Islam med filmen The Matrix, hvor folk er gjort til slaver ved at de lever i en falsk virkelighet konstruert for å holde dem i lenker. I filmen er alle som ikke har blitt helt frigjort fra denne falske virkeligheten en potensiell agent for systemet. Jeg har gradvis kommet til den konklusjonen at dette er den mest fornuftige måte å se muslimer også. (Manifestet, s. 523)

I hans univers er maskinene i filmen omtolket til islam, og alle muslimer er agenter for et system som skal holde 'folket' i lenker. Den virkeligheten vi forholder oss til, er altså ikke virkelighet. Breivik ser falskheten i samfunnet, og det parlamentariske demokratiet må forkastes fordi det er infisert av fienden. Terroristens bevissthet om oppdragets hellighet blir i det ytterste så internalisert at voldshandlinger mot samfunnet kan gjennomføres uten skyldfølelse, og med stolthet og følelse av kosmisk selvrealisering. Utfordringen for alle oss som står igjen, er å forstå hvordan noen kan ha en så fundamentalt annerledes oppfattelse av virkeligheten enn oss.

Bare en ensom ulv?

Anders Behring Breivik greide å skape frykt, redsel og sorg 22. juli 2011. Men for ham var dette kun starten på en apokalyptisk krig. I Breiviks forestillingsverden er han den utvalgte, som har våknet opp fra sin kapsel og sett sannheten bak hallusinasjonene, 'The Matrix'. Han har innsett politikernes falskhet og egentlige konspirasjon med muslimske ledere. Han ville mane til kamp. Som en «rettferdighetens ridder» skulle han åpne øynene våre for hva som var i ferd med å skje. Og nå er øynene våre åpnet. Terror er ikke lenger noe som skjer alle andre steder. Terror er ikke lenger noe som blir utført av alle andre folkeslag og nasjonaliteter. Plutselig angår det oss på en helt konkret måte.

Så hvem er Anders Behring Breivik? En gal mann? En ensom ulv? En islamofob? En høyreekstremist? En politisk terrorist?

Terror og ansvar

Å forsøke å forstå er det beste redskap mot at slike hendelser skal skje igjen. Som nasjon må vi forsøke å forstå hvordan vårt samfunn kan produsere en terrorist. Kan vi erkjenne at Breivik er en politisk terrorist, eller må vi bare definere oss bort fra ham, holde fast i hans galskap eller ondskap som gjør at vi kan si at han ikke er som oss?

Breivik ble dømt tilregnelig, og selv om vi kan si at han er selve manifestasjonen av ondskap, hjelper det oss ikke å forstå. Det er oss selv og vårt samfunn vi må granske for å finne svaret. Hvordan kunne en av oss bli så radikalisert og utvikle et verdensbilde som er så ekstremt? I forlengelsen av dette, må man også se på retorikken som kjennetegner deler av innvandringsdebatten i Norge. Spiren til terror trenger lang og konstant pleie, for å til slutt føre til den avsluttende handlingen. Breiviks ideer ble ikke skapt i et vakuum. Ideer som at Norge og Europa er i krig med islam og muslimer, og påstander om at våre politikere undergraver 'det norske' ved å åpne grensene for mennesker fra andre kulturer og derfor er landsforrædere, finner Breivik grobunn for hos utallige andre. Også konklusjonen, at drastiske virkemidler må benyttes for å snu utviklingen, kan vi finne avskygninger av i ytringer før 22.juli 2011 – til og med etterpå.

En kontinuerlig debatt

Det skulle være unødvendig å presisere at ansvaret for terrorisme ene og alene ligger hos terroristen. Strafferettslig er det Anders Behring Breivik som må svare for det grusomme han har gjorde en regntung sommerdag i 2011. Det er imidlertid ikke tilstrekkelig, nå når Breivik har fått sin dom og soner sin straff, å si at arbeidet er ferdig og at terror er stoppet en gang for alle. Det påstås at det er en signifikant forskjell på de holdninger som ytres i diverse innvandringsdebatter og Breiviks oppfatninger, fordi han er alene om å ville utøve vold.

I Øystein Sørensens ideologiske inndeling presenteres tanken om vold i det tredje nivået, og overgangen til handling kommer i det fjerde. Men vi må også konfrontere holdningene i nivå en og to, ellers gjør man vold og vilje til bruk av vold til det eneste kriterium for hva som er moralsk klanderverdig. Dermed blir påstanden at også meningene til Breivik, hans virkelighetsoppfatning og politisk-moralske posisjoner i seg selv er kritikkverdige. Hvis dette er en logisk slutning, må man våge å ta debatten om hvilke holdninger og forfektelser som leder opp til den graden av radikalisering Breivik nådde 22. juli 2011.

Gjemme og glemme?

Ingeborg Kjos skrev i en kronikk i Aftenposten før jul at vi har gått rundt grøten helt siden 22. juli 2011. I sin masteroppgave i statsvitenskap ved UiO har hun sporet en uvilje til å ta i Breiviks politiske tankegods. En tilsvarende stemning registrerte jeg i min masteroppgave, som tok for seg den danske dramatikeren Christan Lollikes ønske om å lage en teaterforestilling om Breiviks manifest og veien til Utøya. Den dominerende, underliggende holdningen var at vi ville legge det hele bak oss, gjemme og glemme.

Innimellom får vi noen nyhetsoppslag om Breiviks liv. At han vil sende ut brev for å mane til kamp. Vi rister oppgitt på hodet over nyheten om at han mottar kjærlighetserklæringer fra hele verden. Det er lett å tenke at det er en kuriositet og ikke mer enn det. I virkeligheten er det et tydelig signal om at det finnes flere som ham.

Kjos skriver at «Historien har vist oss at ekstremismen kan spre seg som ild i tørt gress. Den kan gå fra å være det «unormale» til å bli det «normale» i samfunnet, og fange oss alle. Vi må derfor tørre å snakke om både Breivik og andre ekstremister, og vi må forske på ekstremisme for å få mer kunnskap. Vi kan ikke forebygge mot noe vi ikke forstår.»

Om det noen gang har vært det, er det nå ikke lenger mulig å si at 'nesten alle terrorister er muslimer', som Carl I Hagen famøst uttalte for noen år siden. Vi vet bedre, og kampen mot de ekstreme meningene må fortsette, selv om "vår" terrorist sitter i fengsel. Til syvende og sist er det en kamp om definisjoner; en konflikt mellom ulike syn på virkeligheten.

Avsnittene fra Andres Behring Breiviks manifest er oversatt fra engelsk av artikkelforfatteren.

Levitating towards the Apocalypse

Notorious doomsday cult Aum Shinrykyō, has been a thorn in Japan's side since the 1995 Tokyo terrorist attack, establishing a wide scepticism to new-religiosity.

EAST ASIA
Av Sandra Mileo

When the young and blind Shoko Asaharo founded the religious sect Aum Shinrykyō, in 1984, little did the Japanese know how this would change the way it viewed new religious groups, and how it would heighten the country's suspicion towards terrorist and extremist fractions in Japanese modern day society.

Being a peaceful and secure country, something Japan still takes great pride in, the peace and safety was rattled in 1995 when the religious group Aum Shinrykyō launched a terror attack in a Tokyo subway station.

Listed as a terrorist organization in the US and other countries, Aum Shinrykyō, that has since 2000 been going under the new name Apeth, has continued to spread their religious doctrines up to the present time, though in more moderate ways. From Aum's history of violent bioterrorism, to Nostradamus's prophecies, only the "Supreme Truth" – derived from its name in Sanskrit and Japanese, was looked upon as being the path to salvation.

Religious doctrines and beliefs
Being a religion who concentrates its teachings around one guru, Aum Shinrykō implements doctrines and elements from Buddhism, Hinduism, Christianity and is also somewhat based on the writings of Nostradamus. Taking the notion of an apocalypse with the only survivors being the followers of Aum Shinrykyō into account, the references to the Bible's *Book of Revelation* are apparent. The idea was based on the beliefs that a future war between Japan and the US would occur, eventually leading to the end of the world. Bearing an anti-Semitic tone in its doctrine, as it views Jews as representatives for Americans or other people affiliated with them, as secretly trying to take control over Japan. Asahara himself, upon establishing Aum, had explored several religious practices, and wandered around in the Himalaya mountains before finding his calling and starting his own cult in the early eighties.

Aum Shinrykyō believed that the world would face conflicts and war with the US, resulting in Armageddon.

The teachings and practices of Aum are of esoteric nature, where yoga and meditation are key elements in the practice of the religion, as well as claims of paranormal activities being performed, such as levitation and telepathy. To his followers, Ashahara played the role of a guru with godlike powers. Asahara's blood was even believed by members to have special powers and during the nineties pictures of the levitating Asahara famously appeared in the media, gaining popularity to group's secrative teachings. Followers believed that drinking Asahara's blood, brewing tea from his long hair or wearing custom made hats –that could be rented for ridiculous amounts of money– and received telepathic brain waves from their leader, would bring them faster to salvation and also making themselves transcend into the same spherical positions as their guru.

AUM SHINRYKYŌ

- From the year 2000 known by the name of Aleph. Reinvented to distance itself from founder Shōkō Asahara
- During its glory days it recruited both students and professors in academia as members.
- Used popular culture, especially anime, as propaganda.
- Mostly known as a "death cult" with media coverage including murder, extortion and terrorism. Aum's religious message has been lost to the mainstream society.

The 1995 Tokyo terror attack
Aum Shinrykyō became widely known in 1995 after members launched a terrorist attack in a Tokyo subway station just a couple of months after the devastating Kobe earthquake that left Japanese society and authorities vulnerable. Releasing sarin gas into the station, the attack killed 12 people while harming around 6000 commuters. The attack at the subway station, close to governmental headquarters, was aimed at those in power, commuting to or from their work. Preceding this attack was a smaller sarin gas attack in 1994 known as the Matsumoto incident, believed to be the triggering point and experimental phase for the bigger operation.

The terrorist attack gave Aum Shinrykō attention and publicity around the world, with Times Magazine even placing guru Shōkō Asahara on the front cover. Asahara was arrested and given the death penalty, but remains behind bars until this day. Ex-members of Aum, who are linked to the terrorist attacks, are still being charged and receiving a penalty for their crimes. Mistrust and anxiety plagued the archipelago, and the question on many Japanese minds was whether or not the authorities had the abilitiy to keep Japan safe. Throughout 2014 The Japan Times kept reporting updates on the court cases of Aum terrorists and ex-members, still reaching headlines 20 years after the original attack. Whether the victims of the 1995 terror will receive complete closure, remains uncertain as the court cases just keep proceeding without an end in sight.

Asahara was seen as one of the most evil religious leaders in the world.

A history of Aum
Established in 1984 the group obtained recognition by the Japanese government in 1989 as an official religion, after extensive campaigning and lobbying since the founding year. By 1995 the group claimed to have 50.000 members with branches in Japan and six other countries. 10.000 members were said to be Japanese. Ashahara also established a political branch of the group, a political party, which participated in government elections in order to obtain more power, but ended with disastrous results. Using popular culture, such as anime and novels as references to show how the world was heading toward its demise, the group also recruited their own manga artists who would make bizarre propaganda videos aimed at younger audiences, as well as the manga and anime loving population.

Biological warfare
The cult have mostly been regarded by media and historians as violent and extremist, naming Asahara as one of the most evil religious leaders in the world. Aum Shinrykyō has had a string of criminal activity associated with their members, most notably kidnappings of former members and a high profile kidnapping and murder of a well-known activist working against the group. Since the police failed in the investigation, the group more or less got away with murder of the activist and his family. After the 1995 terror attack, the cult lost their official recognition as a religion, but continued to exist, somewhat protected under Japan's freedom of religion laws.

The recent ebola epidemic in West Africa has also triggered new discussions about Aum in the media. Famously known for having planned to release and spread the ebola virus in the Japanese population during the beginning of the 1990s, both international and Japanese media are talking about how the group travelled to West Africa and obtained strains of the virus. With a history of actively recruiting university professors and scientists as members, the authorities expressed a heightened concern of bioterrorism.

Religion in Japan
Although listed as a Buddhist and Shinto country, Japan's attitude towards religion is that this is ultimately a private matter. The Japanese may marry within Shinto traditions and bury their loved ones within Buddhist traditions. Not belonging to a specific religion, other that subscribing to particular Buddhist or Shinto rites, is most often the case. Buddhism and Shinto in Japan both in some way represent the same message, just with a different wrapping. Historically Japan has tried to force out other religions that were not local, especially notably is the prosecution of Christianity during the Tokugawa era, where the religion was seen as a threat to the military power– the shogunate. Japan has welcomed both Christianity and Islam in the new area, but smaller religious groups are considered suspect and there is a notably bigger fear attached to the minority groups.

Aum Shinrykyō's actions in the 1990s have been a contributor to the flourishing scepticism towards many new smaller religions, in particularly sect-like groups. This has lead to certain Japanese not being open about their religious affiliation and causing controversy whenever a politician or celebrity is exposed in the media as members of new-religious groups.

SHŌKŌ ASAHARA

- Born in 1955, he unsuccessfully applied to the elite Tokyo University.
- Asahara then studied Chinese medicine, which introduced him to many East Asian traditions.
- Aum claimed his blood had supernatural power, and that he could both levitate and communicate telepathically with his members.
- Has been said to be a great admirer of Hitler and has also been photographed in good company with the Dalai Lama, quoted as being good friends before the 1995 terror attack.
- Married once, has 12 children.
- Sentenced to death for the 1995 terrorist attack, his execution was postponed in 2012, pending the trials of other Aum ex-members.

Aum Shinrykyō today
These days going by the name of Aleph, reinvented to distance itself from founder Asahara, crimes and terror, but also after an internal power struggle, you can ask yourself if Aum is still relevant in today's Japanese society.

The cult is lesser known today, with only around 1000 registered members, and actively trying to avoid attention from the media. March of 2015 will be the 20th year commemorating the victims of the subway attack, an event that has not been forgotten by the Japanese, considering it to be the worst terrorist attack in the country's modern history. The memorial , the government's recent reinterpretation of Article 9 of the Constitution (which stands for forever renouncing war as a sovereign right of the nation) and the approaching 2020 Tokyo Olympic Games, have sparked discussions about homeland security and terrorism in mainstream and social media. Will Japan be ready and capable to fight down terrorism and extremism? Have the crimes of Aum Shinrykyō been key elements in preparing the country against future dangers? The discussion is varied and often subscribed is the notion that the 1995 terror attack served as a lesson to the Japanese government in always being prepared for extremism and the event of terrorism, in any shape or form.

KULTUR

Hva er kunst? - Andreas Masvie om det filosofiske synet på kunst *s. 31*

Beauty for sale - Minji Ko about the dramatic boom in cosmetic surgery *s. 33*

Rothko's seven ingredients - Baiba Zalite about the modern standards of art *s. 34*

Herren av Europa - Anahita Ambrosio om hva Napoleon egentlig ga oss *s. 36*

Hva er kunst?

Det moderne kunstsynet er logisk inkonsistent; det impliserer at kunst ikke egentlig eksisterer. Vi må derfor tilbake til et mer tradisjonelt kunstsyn, som formulert av Goethe: «Kunstens oppgave er å avdekke Sannhet.»

KUNST & FILOSOFI

Av Andreas Masvie

På en utstilling i Bergen hørte jeg nylig et par snakke om kunstens natur. De var fint enige om at kunst, det er det som er laget med tanke på å være kunst; verket må ha en bakenforliggende *intensjon*. I tillegg må kunsten kommunisere; det må være *interaksjon* mellom verk og menneske.

Det slo meg at jeg stod og overhørte en ganske presis beskrivelse av det vi kan kalle «det moderne kunstsynet», altså hvordan vår vestlige samtid tilnærmer seg kunst. Og med dette mener jeg hvordan allmenheten—du og jeg—tilnærmer oss kunst. Dersom en selverklært kunstner stiller ut rever støpt i gips, som Therese Hoen på KODE i Bergen, og du føler deg berørt av disse revene, finnes det da noen som kan si at «nei, de revene der er egentlig ikke kunst»? Det ville i så fall vakt oppsikt.

Kriteriet om intensjon er imidlertid en overflødig formalitet. Hvilken selvstendig verdi har vel et kriterium som ikke kan verifiseres? Forestill deg for eksempel en kunstutstilling der det ikke er plassert gipsrever her og der, men vedkubber. Hvorvidt det er noen intensjon bak vedkubbene, vet vi strengt tatt ikke. Kanskje regnes de for å være utstillingens mesterverk. Men de kan også være satt der ved ren tilfeldighet. Kanskje vaktmesteren ikke fant noen bod hvor han kunne stable dem? Kanskje han fant ut at den beste løsningen var å sette dem rundt omkring på utstillingen? Denne problemstillingen kan vi generalisere. Det er umulig å bevise eller motbevise påstanden om at et verk er intendert. Vi kan ikke vite for sikkert om Hoene hadde noen spesielle intensjoner bak gipsrevene sine. Vi må derfor forkaste intensjon som kriterium.

Marcel Duchamps ready-made 'Bicycle Weel' fra 1913.

Det moderne kunstsynet

Det moderne kunstsynet definerer derfor kunsten ved interaksjonkriteriet alene. Dette er vår subjektive opplevelse: føler jeg meg berørt av verket? Et kunstverk kan berøre oss i mange forstander, alt fra å behage oss inderlig til virkelig å ryste oss. Men det er denne følelsen av på et eller annet vis å bli berørt—eller kanskje *åndelig engasjert* er bedre—som gjør at vi kan kalle noe for kunst.

Det moderne kunstsynet hevder med andre ord at kunst ikke er kunst i seg selv. Kunst blir først kunst når mennesket berøres. Dette står i kontrast til et mer tradisjonelt kunstsyn, som formulert av den tyske forfatteren J. W. von Goethe: «Kunst er å avdekke Sannhet.» Det vil si at kunsten har et bestemt formål, at den er noe i seg selv. Kun ett av de to kunstsynene kan være riktige, og dersom vi går vårt moderne kunstsyn etter i sømmene, avslører vi snart at det er absurd. Dets logiske konsekvens, som >>>

>>> vi skal se, er nemlig at kunst ikke egentlig eksisterer.

Særegenhetens nødvendighet

La oss vende tilbake til vedkubbene. Det viste seg å være vaktmesteren som hadde satt dem tilfeldig rundt omkring på utstillingen. Men det er ikke vanskelig å se for seg at enkelte ville la seg berøre av å iaktta vedkubbene. Da må vedkubbene, i henhold til det moderne kunstsynet, være kunst *per se*.

Vi kan bytte ut vedkubbene med hva som helst. I teorien vil det alltid være noen som kunne følt seg berørt av det objektet som vi plasserer på en utstilling. Det moderne kunstsynets subjektivitet medfører derfor at kunst kan være hva som helst. Kunstens natur impliserer at *alt* er kunst. Men en natur innebærer nødvendigvis en særegenhet. Det vil si det objektive «noe» som gjør trær til trær, hunder til hunder og mennesker til mennesker. En natur må dermed forstås som et ikke-alt. Dersom kunstens natur inkluderer alt, som det moderne kunstsynet indikerer, kan derfor ikke kunsten ha noen natur. Men kan noe eksistere uten en natur? Det er vanskelig å se for seg at lukten av våt hund kan være noe reelt, dersom også trær lukter våt hund, mennesker lukter våt hund—dersom *alt* lukter våt hund. Hva er da denne lukten? Hvordan kan den gjenkjennes?

Det går ikke. Reell eksistens fordrer en natur, en særegenhet. Dersom kunsten er noe reelt må den derfor være «noe» i motsetning til noe annet.

Og vi vet at kunsten er, fordi vi vet at kunsten virker—vi vet at den berører oss. Og da må vi spørre oss selv: vi bruker både penger, tid og krefter på kunst, men vet vi egentlig hva det er for noe? Det var ikke vanskelig å harselere med tollvesenet da Julia Vances skulpter ble stoppet ved grensen tidligere i år. I henhold til regelverket, var ikke skulpturene kunst: en «skulptur» kan ikke være sveiset. Men harselasen ble aldri fulgt opp med noen velfundert forklaring av hvordan vi må forstå kunstens natur. Merkelig, spør du meg. La oss derfor se nærmere på dette spørsmålet som den russiske forfatteren Leo Tolstoj formulerte så enkelt: «hva er kunst?»

Det objektive «noe»

Hvor er det vi begynner når vi nå skal utforske kunstens natur, forsøke å forstå dets objektive «noe»? Vi kan begynne med å si oss enige om *at* kunsten berører oss, at det er interaksjon mellom verk og menneske. Det at kunsten berører oss er greit nok. Men, som vist ovenfor, så holder ikke dette. For følelsen av å bli be er basert på det subjektive, og vi er på jakt etter det objektive. Vi må derfor spørre oss hva det er som berører oss: Og det er dette utpreget, betydningsfulle som setter oss i stand til å skille mellom kunst og for eksempel underholdning. Fra dette kan vi utlede følgende grunnsetning, inspirert av tenkende kunstnere som Hegel, Goethe og Picasso: *Kunst er et utrykk for Sannhet.*

Stopp en halv: dette var da i overkant bombastisk? Litt pompøst er det vel også? Men det er egentlig en ganske alminnelig påstand: Hvem vil vel la seg berøre av noe meningsløst? Noe uten betydning? Hvem vil vel bruke penger, tid og krefter på løgn?

Å kultivere menneskelighet

Før vi rekker å tenke videre, så vil antageligvis noen bryte inn og si at aksiomet er intetsigende. Sannhet er et relativt konsept, vil disse hevde, ikke noe absolutt. Og dette innebærer at sannhet kan være alt, noe som betyr at vi er tilbake til start. Kunst kan være alt, som betyr at kunst ikke egentlig eksisterer. Den våkne leser vil imidlertid avsløre at innvendingen motbeviser seg selv. For når man hevder at det ikke finnes noen absolutt sannhet, så legger man selv frem en absolutt sannhet. Og evnen til å forholde seg til og fundere over en slik abstrakt virkelighet er noe utpreget menneskelig, det er enn forutsetning får vår rasjonalitet. La oss kalle det for «sannhetsbevissthet».

Kunsten er med andre ord et genuint menneskelig uttrykk som retter seg mot essensen av det å være menneske. Kan det da tenkes at kunstens funksjon er å kultivere sannhetsbevisstheten vår; kultivere vår menneskelighet? La meg forklare hva jeg mener.

Anstrengelse og restitusjon

For å vedlikeholde kroppen vår, må vi anstrenge og restituere den. Jeg tror lignende mekanismer også opererer når vi tilnærmer oss et kunstverk. Det vil si at sannhetsbevisstheten vår anstrenges og restitueres, og dermed vedlikeholdes. La oss se på to eksempler fra Tretjakovgalleriet i Moskva. Anstrengelse finner vi i *Ivan den grusomme og sønn,* malt av russiske Ilja Repin, som ryster oss ved å gi vond innsikt i den korrupte menneskenaturen. Restitusjon finner vi i Ivan Shiskins *Morgen i en furuskog*, som forteller noe om naturens stabile og sunne orden.

Når vi står overfor et kunstverk lurer vi intuitivt på hva det er verket forteller oss. Og dette faktumet innebærer noe fascinerende: Vi må ikke være bevisst på anstrengelsen og restitusjonen for at disse prosessene skal vedlikeholde sannhetsbevisstheten. Det skjer automatisk. Det er litt som med tømmerhuggere. De hogger trær for deretter å spise og hvile—de anstrenger og restituerer—uavhengig om de er klar over at prosessene finner sted eller ei.

Tømmerhuggeranalogien fungerer dersom kunstverket faktisk utrykker sannhet. Men dette er ikke alltid tilfellet. Enkelte ganger opplever vi sannheten som ubehagelig, og da kan kunstneren få lyst til å presentere det han eller hun føler er sant fremfor det som faktisk er sannhet. Konsekvensene av dette er smått dramatiske. I et slikt tilfelle vil verket bryte ned fremfor å bygge opp sannhetsbevisstheten til den som tilnærmer seg verket. Denne kunstforståelsen legger med andre ord et tungt ansvar på kunstnernes skuldre: ekte kunst virker konstruktivt, falsk kunst virker destruktivt. Dette er et ansvar en rekke kunstnere har prøvd å løsrive seg fra, spesielt i nyere tid.

Objektivitet vs. subjektivitet

Så langt har vi holdt oss til det objektive ved kunsten. Men hvor kommer det subjektive inn? For å vise hvordan det objektive og det subjektive henger sammen, kan en liten illustrasjon være til hjelp.

Se for det deg spektrum som går fra svart til hvit. Midt på dette spektrumet går det et skille: De svarte gråtonene blir hvite gråtoner. La oss nå si at de svarte gråtonene representerer falsk kunst og de hvite ekte kunst. Fra et objektivt perspektiv kan alle, rent hypotetisk, enes *om hvorvidt* verket tilhører den svarte- eller hvite siden av spektrumet, om kunsten utrykker sannhet eller ei. Men *hvor* på den svarte- eller hvite siden man plasserer verket, det er opp til hver og én av oss. For til tross for at sannheten defineres objektivt, så vil vi ha en subjektiv opplevelse av den og måten den er uttrykt på.

En ny kunstforståelse

Nå har det seg jo slik at vi aldri vil kunne bli enige om hva som må forkastes som destruktiv kunst. Men kun ved å erkjenne at et verk ikke er kunst bare fordi den selverklærte kunstneren hevder det, tillater vi bevisstgjørende diskusjon. For én ting er å diskutere verkets kvalitet, én annen er å spørre seg det følgende: er dette egentlig kunst? Hvorfor?

En slik kritisk tilnærming vil gjøre kunstutforskning langt mer utfordrende og givende enn det den ellers ville være. Dersom vi på den annen side velger å holde oss til det moderne kunstsynet, som er ukritisk og logisk inkonsistent, da vil—for å si det med litt store ord—vår menneskelighet bli gnagd på. Litt etter litt etter litt.

Beauty for sale

A dramatic boom in cosmetic surgery procedures has created an even bigger divide between the beauty standards of mainstream society and personal choice. It is estimated that at least 10 million women undergo cosmetic surgeries each year.

BEAUTY

Av Minji Ko

According to a survey of 'The International Society of Aesthetic Plastic Surgeons (ISAPS)', in 2013, 23 474 273 cosmetic surgeries were performed worldwide. Given the fact that the there are many surgeries done without being registered by the organization, it is expected that the number of cosmetic surgeries performed in today's society is much higher.

As these statistics imply, celebrities and the wealthy are not the only ones who can undergo these procedures. Cosmetic surgery is becoming more available to the masses, where everyone with the will and money can get their appearances redone or improved. The costs of the procedures are often very affordable, depending on the country, healthcare systems and specific procedures. Undergoing cosmetic surgery is becoming a global phenomenon due to the availability and cost efficiency within the industry. It has also become more and more socially acceptable. How does this development change us not only physically, but also mentally?

Tool for improvement

Without a doubt, cosmetic surgery has become one of the easiest options when it comes to changing your look permanently. With new looks, some patient groups can gain more confidence, which can make them feel happier and psychologically healthier. In this instance, cosmetic surgery can result in a radical and positive change. In the beginning of the 2000s a popular American reality TV-show called the *"The Swan"* used surgery as a central element. In the show, women who considered themselves unattractive went through extreme makeovers, including a number of cosmetic surgeries, and ended up as completely different people at the end of the show. Of course, their looks had been changed, but more important was the emphasis on the change they felt about themselves and in their self-confidence. What this show promoted was not only how to look gorgeous. The participants learned how to love themselves and how to manage

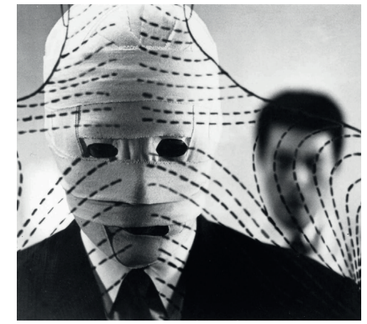

Fra filmen 'Tanin no kao' (1966)

their lives. Cosmetic surgery was in their eyes a measure to get them out from their own trauma. A feeling of low self worth had turned into confidence and courage. And this can perhaps be seen as an example of how cosmetic surgery can be beneficial for an individual.

Desires and scalpels

What is in question is whether the beauty that people strive to gain by getting cosmetic surgery is real beauty or not. This is the pitfall of most debate around cosmetic surgery. Especially in countries where cosmetic surgery is prevalent, trends of specific procedures were established, creating a 'standard' of beauty. People take to the scalpel to fit into the standard. South Korea is the country with the highest rate of cosmetic surgery and the standard of beauty is firmly established. South Korean girls are longing for the double eyelids, higher nose and v-shaped chin. Every day, hundreds of girls throw themselves on operation tables to get the standardized look. The argument against this is that the girls are losing themselves, not expressing themselves. They are not individualized but normalized, conformed to the standard of beauty in this particular society. Many Asian women get facial cosmetic surgeries to make their eyes bigger and wider, minimize their cheekbones and make noses higher and narrower. In many Asian countries, western features are regarded as more pleasant and this has resulted in an increase in these specificly. A considerable number of women are getting cosmetic surgeries that they may not have originally desired, but underwent due to social pressure.

Addiction to plastic surgeries

According to a survey from ISAPS, two thirds of plastic surgery patients are patients who are coming back for more after a first procedure. When undergoing cosmetic surgery, patients run the risk of never being completely satisfied. These patients keep coming back to the operating table and undergo the same procedures over and over again. Creating an addiction to to plastic surgery can also lead to very serious psychological problems by only pursuing 'shallow' beauty. They will never be done with the reconstruction of their appearances. Through the procedures, they only become more and more insecure about themselves.

Personal choice

Cosmetic procedures can surely have both positive and negative sides. Cosmetic surgery is not only a product of beauty hysteria. But by making rash decisions based on beauty standards and expectations in society, the result can be more damaging than good. The choice is ultimately a personal one. However, immersing oneself into the standard beauty may mean following an empty image of beauty.

COSMETIC SURGERY

- 92% of cosmetic surgery patients are women while only 8% are men.
- Among the surgeries performed all over the world, the most popular cosmetic operations for women and men are breast enhancement and liposuction, respectively.
- South Korea is the country with the world's highest rate of cosmetic surgery, per capita, followed by Greece and Italy.
- Plastic surgery has been practiced in varying forms in over 2000 years. Romans were practicing various forms of plastic surgery to repair noses, lips and teeth.

Rothko's seven ingredients

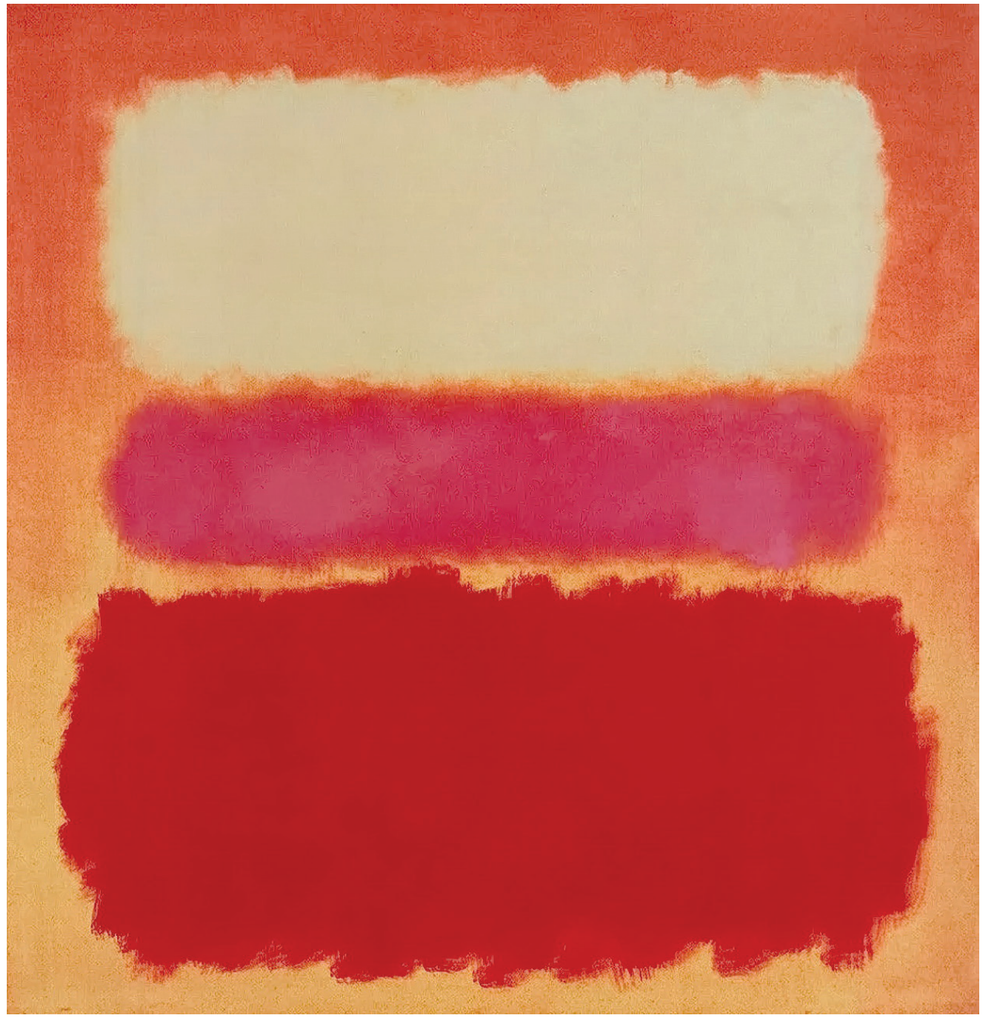

White Cloud Over Purple (1957)

«Silence is so accurate» asserted American painter Mark Rothko. Widely known for his colour field paintings, Rothko's legacy to the art world is a recipe for art itself.

ART
Av Baiba Zalite

From the world-known Museum of Modern Art (MoMA) in New York to his Art Centre in Daugavpils in Latvia, it is possible to find Rothko's art all over the world. Rothko´s 798 artworks made him a pioneer in colour field paintings of the late 1940s and one of the dominant representatives for abstract expressionism.

While some people struggle to understand why Rothko's colour field artworks are world-famous, his oil painting *«Orange, Red, Yellow»* was sold for almost 87 million dollars in 2012, making it one of the most expensive artworks ever sold. Being a central figure in the development of post-war painting in the United States, his art was influenced by German philosopher Friedrich Nietzsche, mythology, as well as Jewish and social revolutionary thought. As a young man Rothko read Nietzhe's *«The Birth of Tragedy»* which supported his idea of the artist as the modern mythmaker, reflecting universal human truths that are not affected by time and space.

Recipe for art

Rothko had a reputation for being rebellious and highly idiosyncratic. As an ironic answer to «how-to books» about painting and how to paint, which were popular in Rothko's days, he offered the public a recipe on how to make art. Rothko famously came up with the concept « The Recipe of a Work of Art - its ingredients - how to make it - the formula » at a conference in Pratt Institute, 1958. According to art critic Dore Ashton, who attended this conference, Rothko did not read from his notes during this conference and the recipe is a transcript of recordings from the conference.
The concept contained seven ingredients:

1. There must be a clear preoccupation with death - intimations of mortality... Tragic art, romantic art deals with the knowledge of death.
2. Sensuality. Our basis of being concrete about the world; it is a lustful relationship to things that exist.
3. Tension. Either conflict or curbed desire.
4. Irony. This is a modern ingredient. The self-effacement and examination by which a man for instant can go on to something else.
5. Wit and play, for the human element.
6. The ephemeral and chance, also for the human element.
7. Hope. 10 percent, just to make the tragic concept more endurable.

«I measure these elements very carefully when I paint a picture» said Rothko. «It is always the form that follows these elements and the picture results from the proportions of these elements.»

Across the Atlantic Ocean

An American artist of Russian Jewish origin, Mark Rothko (Marcus Rothkowitz) was born in Dvinsk, Russia (today's Daugavpils, Latvia) in 1903 as the fourth child of Anna and Jacob Rothkowitz. Although Rothko's father was a pharmacist, the family still experienced a difficult life during a time when Russia met Jews with hostility. When Rothko was ten years old his family decided to immigrate to The United States, and resettled in Portland, Oregon. Rothko's childhood experience in Russia would leave a permanent mark on his art and personality. At that time, Rothko only spoke Hebrew and Russian, but that was not an obstacle. He learned English, gained excellent results in high school and began to study at the prestigious Yale University in 1921. His intention was to become an engineer or an attorney, but after two years, he left his studies. Rothko had difficulties in gaining social acceptance at the Ivy League college. At that time Yale University still upheld a limit to the number of Jewish students that were accepted. Fourty six years later Rothko received an honorary doctorate from The Fine Arts Department at Yale. In the fall of 1923, he moved to New York and went on to study painting in Max Veber's class at the Art Students League, although he was essentially a self-taught artist.

Expressionism

Alongside American artists like Jackson Pollock, Clyfford Still and Barnett Newman, Rothko represents abstract expressionism. The art-direction does not reflect the material world but rather refers to human emotions and feelings. In the 1940s, Rothko, Newman and Still were searching for a new style of abstractionism in order to express the ideas of infinity and transcendence. They said 'goodbye' to figuration, refused the illustration and started to use the expressive power of large, closed colour fields. «A painting is not a picture of an experience; it is an experience,» Rothko stated. This was something ground-breaking and extraordinary in the world of art and probably the reason why Rothko's paintings are so famous and valued.

Rothko developed his basic compositional format by 1949. It is a personal style, which is recognizable by two or three rectangle-like shapes that interact through colours. A lot of art critics and connoisseurs describe Rothko's paintings as exuding mystery, intense emotions and isolation. Most of Rothko's artworks do not have titles because he did not want to influence the views and versions that spectators might have. As Rothko's paintings are not about material life and the illustration of it, they rather create emotions and feelings led by the simplicity and purity of his work. His artworks leave a lot of space for individual interpretation and emotional involvement from the viewer.

Rothko as inspiration

American writer John Logan produced a play titled *«Red»* about Rothko in 2009. It is a fictionalized take on Mark Rothko and the relationship between an artist and his work. «Red» is based on the true events from when Rothko was offered to paint a group of murals for the sophisticated and exclusive restaurant Four Seasons in New York. Rothko refused the offer because he thought a place where rich people would come to fulfill their own excessive needs was not the right place for his art. These events caused a scandal, but would ultimately display Rothko's deep underlying convictions.

In addition, several different music compositions are based on Rothko's artwork. Morton Feldman's *«Rothko Chapel»* reflect the nature and ideas found in Rothko's paintings. Singer and producer Peter Gabriel was also famously inspired by Rothko, with his song *«Fourteen Black Paintings»*. The lyrics are laconic and somehow sum-up Rothko's investment in the world of art:

«From the pain come the dream
From the dream come the vision
From the vision come the people
From the people come the power
From this power come the change»

Herren av Europa

Illustrasjon: Valdevia, Tumblr

Grandiose ambisjoner gjorde den spinkle korsikanske gutten Napoleon Bonaparte til en av de mest suksessfulle politiske lederne i Europeisk historie. Men ikke uten massiv motstand.

HISTORIE

Av Anahita Ambrosio

Napoleon Bonaparte var en kraft av en karakter. Hans personlighet ble raffinert av en serie mer eller mindre vellykkede epoker i hans liv. Stoltheten gjorde ham til en ensom student ved militærakademiet i Paris. Videre ville han bli forfatter eller vitenskapsmann, men tankene vandret mot døden. Han klarte ikke å finne sin plass. Vel vitende om at livet hadde forsømt ham prøvde han å ta sitt eget liv. Så endelig — den franske revolusjonen. Dette skulle sette ham fri. Han grep sin sjanse, klatret opp rangstigen og ble den mektigste keiseren i datidens Europa.

Ambisjoner

Det er to hundre år siden Napoleon kronet seg selv til keiseren av Frankrike. Landet han hatet var det han kom til å erobre, og han gjorde hovedstaden Paris til en av verdens vakreste byer. Han ble en av verdens mektigste menn, med den franske trikoloren flagrende ved sin side hvor enn han dro. Det var Napoleons ide å ha odde hustall på den ene siden av gaten og like hustall på den andre siden. Napoleon støttet vitenskapen og grunnla museet Louvre. Han startet den franske nasjonalbanken, bygde veier, sykehus, barnehjem og et skolesystem for alle uansett bakgrunn. Storhetsvanvidd eller en naturlig følge av alle hans krigsseire? De kjente psykoanalytikerne Sigmund Freud, Carl Gustav Jung, og Robert Mosnier har skrevet en rekke artikler hvor de hevdet at Napoleons ensomme barndom og narsissisme var det som ledet ham fram til sine visjoner om storhet og sivilisasjon.

De skjøre barneårene

Napoleon ble født på øya Korsika. Han foraktet sin far Carlo Bonaparte for å ha fjernet sine korsikanske røtter og sparte all kjærligheten til moren, den bestemte og målrettede Letizia Ramolino som han beundret enormt. Hans familie var aristokratiske korsikanere, men ikke rike. I 1778 skaffet Carlo sin sønn et skolestipend til det Kongelige Militærakademiet i Paris, Frankrike. På Korsika var det ingen framtid for den skjøre Napoleon. Han ble høyt verdsatt av lærerne på militærskolen, som hevdet den lille offiseren «ville nå langt.»

«Napoleon var framfor alt ambisiøs, og gjentok jevnlig 'jeg elsker makt, slik en musiker elsker sin fiolin'», forteller historikeren Owen Connelly i PBS-dokumentaren *Napoleon*. Året 1789 ble byen Paris revet i stykker av den banebrytende franske revolusjonen, hvor adelens makt ble avskaffet. Etter at det franske monarkiet falt, og den første republikken ble etablert, reiste Napoleon i 1795 til Paris med ett mål: å komme lengst mulig opp i det franske samfunnshierarkiet.

En diplomatisk tyrann

I Paris traff Napoleon sin store kjærlighet, Josephine, som skaffet den nyutdannete offiseren sitt første militære oppdrag: å kommandere alle franske tropper i Italia til å utfordre østerrikerne og deres italienske allierte. Ung og uerfaren ble hangjort til narr av sine soldater. Men hans nye krigstaktikker skremte vekk alle østerrikske tropper i slaget ved Lodi, Italia. Det ble ingen seier, men Napoleon klarte å vinne sine soldaters tillitt og fulle respekt. Han ble overbevist om sin helt spesielle skjebne som militær leder. Etter flere militære oppdrag falt populariteten hans i Italia. Han brant ned byene og stjal antikviteter for så å sende dem til Louvre-museet i Paris. Han drev østerrikerne ut av Nord-Italia helt til han nådde Wien i 1797 og gikk inn i diplomatiske forhandlinger med motstanderen. Napoleon ville nemlig at Belgia og en helt ny stat skåret ut av Nord-Italia skulle tilhøre Frankrike. Når østerrikerne protesterte mot kravene i forhandlingsrommet, reagerte Napoleon med vrede og sparket porselenserviset i gulvet. Møtet ble legendarisk i diplomatiets historie, og gjorde Bonaparte til Frankrikes helt. Østerrikerne underskrev til slutt en traktat som ga Frankrike de etterspurte landområdene.

Når østerrikerne protesterte mot kravene i forhandlingsrommet, reagerte Napoleon med vrede og sparket porselenserviset i gulvet.

Turbulente tider for keiseren

Den første republikken i Frankrike var under ledelse av Maximilien Robespierre, som innførte et brutalt diktatur, og hevdet alle motstandere av republikken — folkets fiender — måtte avlives. Diktatorens regime ble så farlig og forskrudd, at en gruppe motstandere fikk ham drept. Etter Robespierres henrettelse i 1799 tok Napoleon Bonaparte over makten. Han var tilfreds med å ha gjort seg fortjent til lederstillingen, og var godt likt av franskmenn.

Napoleon ville forandre verden. Dette var ikke en mann som hadde kommet seg høyt opp i det franske samfunnet på bakgrunn av sin blodsarv, men på bakgrunn av talent og hardt arbeid. Napoleon rettet så styrkene mot Egypt og videre mot Syria. Der erklærte den tyrkiske sultanen krig mot franskmennene. Etter å ha mistet store deler av sin franske hær vendte Napoleon tilbake til Frankrike den 23. august, 1799. En større utfordring sto til tjeneste for den karismatiske lederen.

«En vis mann overser ingenting som vil påvirke hans framtidige skjebne», sa Napoleon før han returnerte til Frankrike.

Sivilisasjonsbyggeren og hans storhetsgalskap

Frankrike var inne i en dyp krise på grunn av revolusjonskrigene, og radikale omveltninger fikk varige konsekvenser for hele Europa. Resultatet av den ble det franske eneveldets fall, og slutten på føydalsamfunnet. Frankrike gikk gjennom en voldsom forvandling da adelens privilegier forsvant under angrep fra radikale grupper og fattige bønder. Tradisjonelle ideer, monarkiet og kirken ble veltet over av opplysningstidens idealer. Etter enda en seier ble den andre koalisjonskrigen avsluttet med fredstraktaten i Amiens tre år senere. Freden ble kortvarig, da det i 1803 brøt ut en ny krig mellom Storbritannia og Frankrike ved den engelske kanal. Planen om å invadere Storbritannia måtte legges på is etter at Russland og Østerrike tilsluttet seg den tredje koalisjonen; en alliance mot Frankrike. Likevel kronet Napoleon seg selv til keiser av Frankrike den 2. desember 1804 og provoserte, nok en gang, de andre stormaktene i Europa. De hadde fått nok av Napoleons higen etter status og gudommelig anerkjennelse. Han var nå 35 år, og gift med sin elskende Josephine. Etter å ha vunnet seire etter seire, var han grenseløs full av selvtillit, og kronen ville gi ham den endelige bekreftelsen han hadde lengtet etter hele livet.

VIDERE LESNING

- NOVA, PBS: *Napoleon*. En dokumentar i fire deler som beskriver livet til den karismatiske lederen fra Korsika.
- Biografien *Napoleon* av den danske journalisten Herman Lindqvist, 2011, Schibsted Forlag, oversatt til norsk av Henrik Eriksen.

Skrive for argument?

Har du lyst til å skrive for Argument, eller har du en idé til noe vi bør skrive om? Argument tar imot bidrag fra studenter og unge akademikere på alle nivåer og fra alle felt. Bidrag kan være skrevet på et nordisk språk eller på engelsk. Alle som skriver til oss får tilbakemelding. Antatte tekster kan også publiseres på vårt nettsted www.argumentnett.no. Send ditt utkast på maks 8000 tegn til **tema@argumentnett.no.**

Tema #2 2015:
Maskulinitet
Hva er maskulint i 2015? Muskler, skjegg og øks eller pappaperm, spaferie og den gode samtalen? Det maskuline eller mannlige defineres ofte i motsetning til det feminine eller kvinnelige. Men det stemmer vel ikke lenger? Kanskje hele begrepet må kastes på dynga, eller i hvert fall gis en semantisk resirkulering? Maskulinitet 2.0? Argument søker originale blikk på det maskuline til #2 i 2015.

Dødlinje for #2 i 2015 er 26. januar.

Tema #3 2015:
Løgn
Det finnes visstnok minst tre typer løgn: løgn, forbannet løgn og statistikk. Og både politikere og folk flest, forsvarere og forbrytere, foreldre og unger, Peer Gynt og Paven, ljuger. Alle ljuger. Mor di juger! Ofte kan løgnen være nødvendig, andre ganger kan den få fatale konsekvenser. Er egentlig løgnen det motsatte av sannheten? Eller kommer det an på øyet som ser? Argument søker tekster om løgn til #3 i 2015.

Dødlinje for #3 i 2015 er 15. mars.

NATURVITENSKAP

Kjepper i teknologihjulet -Jørgen Høgberget om hvorfor åpen kildekode er løsningen *s. 41*

Skigledens hemmelighet - Anne Kristina Tvedalen om bestefedre og fysikken bak skismørning *s. 42*

Antimaterie i fritt fall - Helga Margrete Holmestad om partikkelfysikk og eksperimenter ved CERN *s. 44*

Prat eller pipette - Espen Rusten om forskerens rolle i informasjonsaderen *s. 46*

Kjepper i teknologihjulet

I vårt digitale samfunn høster vi frukter av den åpne kildekodekulturen hver dag. Likevel blir tilgjengelige løsninger ofte nedprioritert av programmerere når en dødlinje nærmer seg.

PROGRAMMERING
Tekst: Jørgen Høgberget
Ill.: Erik Mowinckel

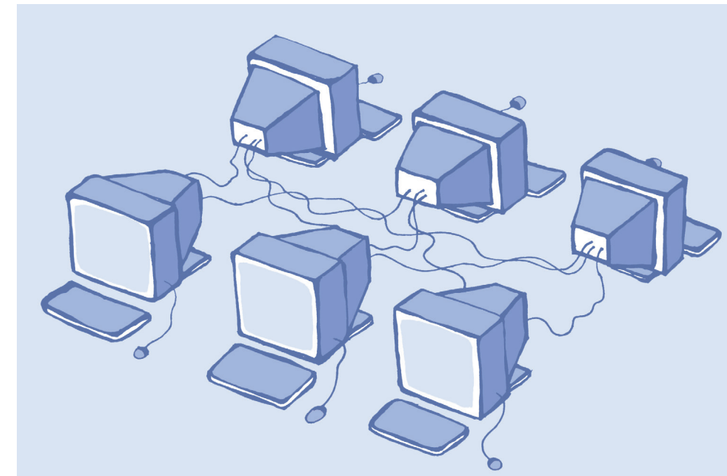

Bruken av internett har gjort distribuering av dataprogrammer som du kan legge inn på maskinen din nærmest triviell. Vi er i en unik posisjon hvor hvem som helst som sitter på en genial oppfinnelse uten problemer kan vise den frem til hele verden. Men om et produkt skal brukes av flere, så må det i tillegg til å være nyttig, også være brukervennlig og solid. Tilleggskravene blir derimot ofte droppet for å spare tid. Når dette skjer er det satt kjepper i hjulene for de teknologiske fremskrittene i verden.

Ting tar tid
Mange oppfinnelser forblir på verkstedet. Den innlysende årsaken til dette er at et bredt og brukervennlig design krever tid. Da digital utvikling ofte skjer under tidspress, leter man ofte etter snarveier når deadline nærmer seg, og tilgjengelighet blir nedprioritert. Men investerer vi tid i første omgang, og gjør digitale løsninger gjenbrukbare, så sparer vi oss for mye tid i runde nummer to. Neste gang løsningen trengs får man den gratis. Og kanskje finnes det allerede en løsning der ute som sparer deg for utrolig mye tid? Isåfall kan et nettverk av løsninger spare mennesker over hele verden for mye unødvendig arbeid.

Evig liv
I motsetning til resirkulering, hvor oppbrukte gjenstander blir omformet og får nytt liv, så blir gjenbrukbare løsninger aldri oppbrukte. Det som gjør en løsning gjenbrukbar er at den kan brukes direkte i flere sammenhenger uten endringer eller noen form for reproduksjon. Et eksempel på en gjenbrukbar løsning er å lage en ordentlig god presentasjonsmal som kan benyttes i år fremover. Kanskje deler du til og med den på nettet, og sparer meg for masse tid neste gang jeg må holde en presentasjon og trenger at den ser halvveis gjennomtenkt ut.

En investering i fremtiden
Prosessen å gjøre noe brukervennlig istedenfor raskt og enkelt, kan føles som å bygge en skiheis istedenfor å ta trugene opp fjellet. I de fleste tilfeller ville dette vært galskap, men har du tenkt til å bygge et alpinanlegg, så er det kanskje ikke så dumt. Det kan være vanskelig å se for seg hvor mange ganger man kommer til å trenge løsningen i fremtiden. I det store bildet kan man kanskje i fremtiden spare inn den ekstra tiden det tok å gjøre løsningen gjenbrukbar, fordi jobben allerede er gjort. Her er vi på samme grunn som investorer. Har man en god idé om hvilke løsninger man vil trenge i fremtiden, så kan man spare utrolig mye tid på å lage gjenbrukbare løsninger i forkant.

Når samfunn skapes
Ved å utgi vellagde og brukervennlige løsninger, enten dette er i form av YouTube-videoer, bøker, verktøy, og lignende, så skaper vi samfunn. Vi gir løsningene plattformer å eksistere på, og vi gjør oss selv klar over at disse eksisterer. På slike plattformer kan oppfinnersjeler komme i kontakt med hverandre, og stadig flere plattformer kan vokse og gro. Når slike samfunn skapes, så kommer oppfinnere innenfor like felt i kontakt. Ved å lære av andre får alle større oversikt over hvilke løsninger som eksisterer, jeg blir presset til å bli bedre, lære å samarbeide, og så mye mer. Dette er verdt sin vekt i gull.

En enorm gevinst
Kroneksemplet på et løsningssamfunn er åpen kildekode-programmerere, mennesker som skriver dataprogrammer og publiserer de fritt, gratis og åpent for alle. Hvem som helst kan se, bruke og gjøre endringer på løsningen. Fra dette samfunnet har vi fått utallige løsninger med enorm tyngde, slik som for eksempel mobiltelefonsystemet «Android», skriveprogrammet «Open Office», datamaskinsystemet «Linux», medieavspilleren «VLC», og mange, mange flere. Verden har høstet enormt mye av den åpne kildekodekulturen, og dette er utelukkende fordi vi har forstått verdien av gjenbrukbare åpne løsninger. Pilaren i denne kulturen er at alle er tjent med at løsninger er gjenbrukbare, og grunnen til at det har blitt så suksessrikt har vært at de rette menneskene hadde de rette ambisjonene til rett tid: De skapte et samfunn og lot det gro.

Se det store bildet
Å ta det korrekte valget mellom å la løsningen støve ned eller ikke, handler om å kunne se verdien utover neste deadline – å se det store bildet. Så neste gang du finner en løsning på et problem, vurder om det ikke er verdt noen ekstra timer i å få den ut av verkstedet. Hvem vet hva du og samfunnet kan tjene på det?

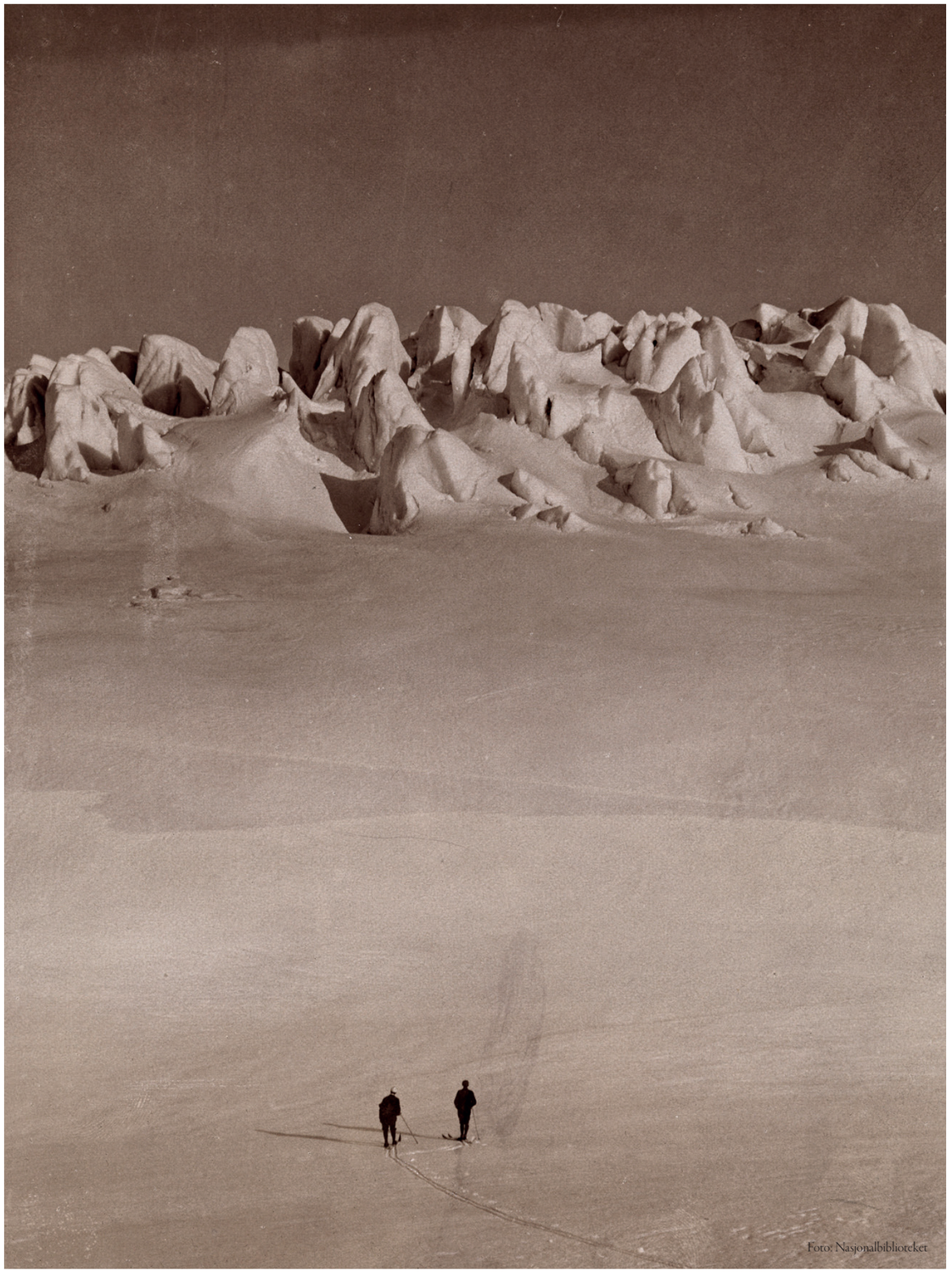

Foto: Nasjonalbiblioteket

Skigledens hemmelighet

Ski uten gli i nedoverbakke og ingen feste i oppover kan ta motet fra de sprekeste. Med litt tålmodighet og råd fra en bestefar, er drømmeskituren innen rekkevidde.

SKISMØRING

Av Anne Kristina Tvedalen

Landskapet er hvitt etter de siste dagers snøfall. Trekronene henger tunge under vekten av snøen. Stillheten blir kun forstyrret av brøytebilene og løypemaskinene i skogen. Jeg kjenner kriblingen i kroppen. Sesongens første skitur står for tur.

Snøen forsvinner

Bestefars bil er ferdigpakket med ski og staver på taket, og bestefar selv står klar i Swix-dressen og topplua. Termometeret viser rundt seks minusgrader og det snør lett. Bestefar spør om skiene mine er preppa, men jeg ivrer etter å komme meg ut i løypa og svarer at fjorårets smøring bør duge. Dagens løype ligger en liten kjøretur unna. Ifølge bestefar bør snøen være dyp nok. Jeg finner fram smarttelefonen og sjekker for sikkerhetsskyld snøkartene. Det ser lovende ut, og jeg skrur på radioen. Snøen kommer til å bli borte på Østlandet i løpet av de neste par generasjonene, melder nyhetsoppleseren. Jeg ser bekymret på bestefar som spøker med at snøen holder seg for oss i dag.

Hastverk svir

Jeg er i god form, trodde jeg. Jeg strever, skiene glipper og jeg sliter med å holde følge. Den gamle svever lett bortover sporet. Han er seig etter et liv med skigåing og gjennomførte renn. Mens bestefar går stødig i motbakkene, strever jeg meg opp med fiskebein og kjemper med å holde motet oppe. Nedover øker avstanden ytterligere. Etter noen strevsomme kilometer foreslår bestefar endelig en pause.

Jeg som interesserer meg for snø bør jo ha kontroll på skismøring.

Snøkrystaller kan være like

Skogen er stille, vi hører knitringen fra bålet og pølsene som sprekker opp i varmen. Snøfillene daler sakte og minner meg om noe jeg hørte på radioen. Jeg spør bestefar om han vet at nesten all nedbør blir dannet som snø i atmosfæren, hvor temperaturen er under frysepunktet. Først blir vanndamp til iskrystaller når de fester seg til små partikler. Iskrystallene smelter sammen til snøflak som faller når de er tunge nok og temperaturen i lufta er under null grader. I det samme de treffer bakken begynner de å forvandles. Kornene endrer fasong slik at snøen blir fastere. Bestefar undrer om det er sant at det ikke finnes to like snøflak. Nei, faktisk kan to snøflak være like, svarer jeg. Men sannsynligheten er ekstremt liten når formen på snøkrystallen avhenger av hvor fuktig det er og temperaturen når de blir dannet.

To snøflak kan være like.

Friksjon og vann avgjør

På hjemveien mener bestefar at jeg, som interesserer meg for snø, bør ha kontroll på skismøring. Jeg innrømmer at jeg har litt å lære. Han stopper og setter den ene skien på høykant, peker med staven på den midtre delen av skien og forklarer at når jeg sparker fra, presses denne delen ned i snøen. Når det glipper, er det for lite friksjon mellom snøen og skiene. Skismøringen skal legges her, i midtsona. Han forklarer at en god tommelfingerregel er at smøringa skal være hard i kulda og mykere i mildvær. Da trenger snøkrystallene passe langt inn i smøringen til å gi godt feste. Dårlig feste betyr at smøringa er for hard og at snøkrystallene ikke går langt nok inn i smøringa. Men når det kladder, er smøringa for myk. Det var oppoverbakkene. I nedoverbakkene avgjør derimot glidesmøringen øverst og nederst på skiene. Han peker. Friksjonen mellom skiens underside og snøen gjør at det dannes et vannlag her, litt som å stå på vannski. I kulda trenger man en glider som øker vannlaget, og en som reduserer vannlaget i mildvær. Aha, jeg forstår. Vannlaget som skapes under skiene mine er altså for tynt, og virker som en brems, og så gir ikke skismøringen meg feste fordi den er for hard. Bestefar setter skien tilbake i sporet og lover meg et mesterkurs i smøring før neste tur.

Smørekurset

Når vi treffes igjen er vi bestefars smørebod. Smørejernet er varmt og smørebordet står klart for skiene mine. Gammel smøring blir fjernet og skiene renset, og et nytt lag med glivoks blir smeltet inn. Jeg forsøker å henge med så godt jeg kan når bestefar forklarer samtidig som han gnir, pusser og børster med stor presisjon. Når skiene har fått ny festesmøring i den midtre festesonen og glivoks i glisonen, bærer det ut i skisporet.

Fysikken avgjør

Vel ute i løypa på neste tur er skiene som en drøm. Det skorter kun på teknikken. Jeg peiser på og oppdager først etter en stund at bestefar henger etter. Litt brydd over at det er jeg som nå ligger først, stopper jeg og lar han tro at jeg ikke har mer å gi. Jeg roser skiene og sier noe om at alt handler om dagsformen, selv om vi begge vet at fysikken avgjør.

Antimaterie i fritt fall

I følge teorien om the Big Bang burde universet slik vi kjenner det ikke eksistert. AEgIS-eksperimentet på CERN studerer antimaterie for å komme et skritt nærmere en forklaring på vår eksistens.

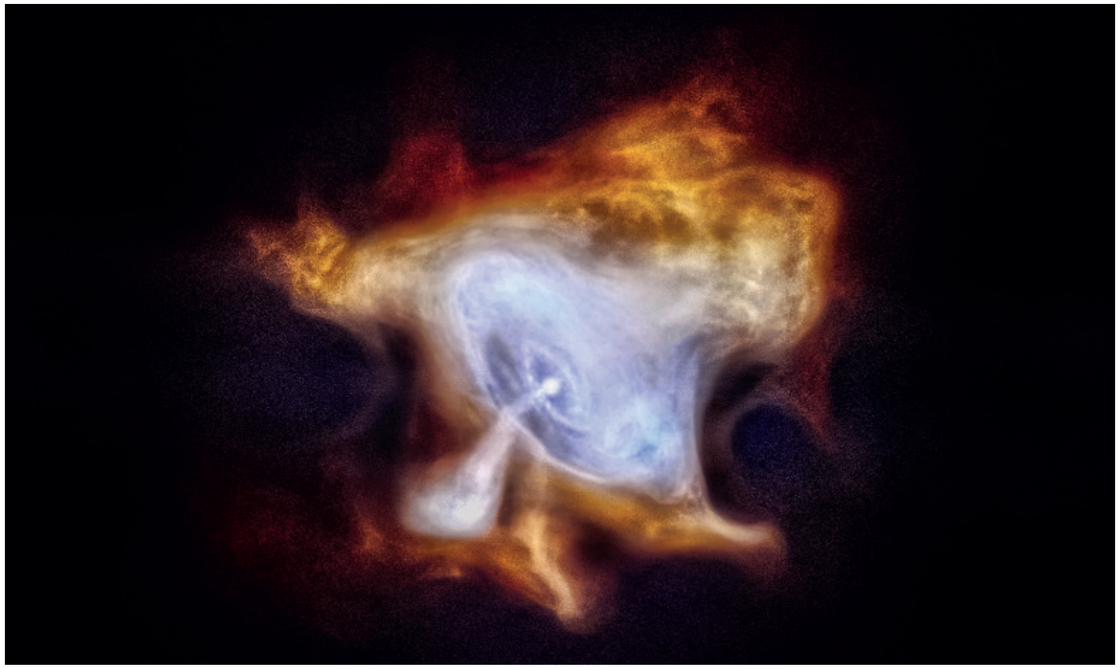

Foto: NASA

PARTIKKELFYSIKK

Av Helga Margrete Holmestad

Historien skal ha det til at Galileo slapp to blykuler med forskjellig masse fra det skjeve tårnet i Pisa en dag i 1589. Som vi vet i dag, men ingen forventet den gangen, landet de to blykulene samtidig. Han viste på den måten at en kules økning i hastighet på grunn av tyngdekraften var uavhengige av kulens masse. I dag vet vi mer om tyngdekraften, men ikke nok. Jeg jobber for AEgIS eksperimentet på CERN som også studerer hvordan ting faller, men det er en stor forskjell fra Galileos eksperiment: Vi vil gjerne at den ene kulen skal være av antimaterie.

En titt på eksperimentet

I en hall på CERN, som er et av verdens største partikkelfysikklaboratorier, står et to meter langt, en meter bredt og en meter høyt vakuumkammer. Inni vakuumkammeret finner vi to store magneter, flere lange rør til å sende partikler gjennom, pluss en hel masse detektorer og annen elektronikk. Utenfor står det store tønner med flytende helium. Slik ser AEgIS eksperimentet ut hvor omtrent 70 personer jobber. Men hvorfor trenger det å være så komplisert? Hvorfor kan vi ikke bare slippe en kule av antimaterie fra det skjeve tårnet i Pisa? Og hvorfor gjøre det i det hele tatt?

Ubesvarte spørsmål

Hvorfor er vi så interessert i å finne ut om antimaterie akselereres av tyngdekraften på samme måte som vanlig materie, og hvorfor håper noen på at en kule av antimaterie vil falle oppover? Dette er fordi utfallet av eksperimentet kan få oss litt nærmere å forklare et av fysikkens store uløste mysterier: Hvorfor er det mer materie enn antimaterie i universet. Siden materie og antimaterie ikke kan leve side om side uten å utslette hverandre, forutsier teorien om the Big Bang at vi egentlig ikke burde eksistert i det hele tatt. Det er nettopp dette som gjør antimaterie så spennende å studere, og derfor ønsker vi å finne ut alt om antimaterie. AEgIS-eksperimentet fokuserer på hvordan antimaterie påvirkes av tyngdekraften.

ANTIPARTIKLER

- Til enhver elementærpartikkel finnes det en tilsvarende antipartikkel.
- En partikkel og dens antipartikkel har nesten helt like egenskaper bortsett fra at de har motsatt ladning.
- For eksempel er elektronet negativt ladet, og dermed er antielektronet positivt ladet, mens de har ellers like egenskaper.
- Dersom en partikkel og dens antipartikkel kommer i kontakt vil de utslette hverandre og bli til energi, stort sett i form av et lite lysglimt.
- Antipartikler kan kombineres til atomer og molekyler på akkurat samme måte som vanlige partikler. I prinsippet kunne det vært mulig å lage en antiblykule.
- Det mest komplekse antiatomet som er laget og det er mulig å studere er antihydrogen som består av et antiproton og et antielektron.

The Big Bang

Fysikere flest støtter teorien om The Big Bang. Denne går kort fortalt ut på at universet i begynnelsen kun besto av energi og at rommet så utvidet seg til det universet vi kjenner i dag. Men teorien har et stort problem, da den forutsier at universet består av lik mengde partikler og antipartikler. Og det er her AEgIS-eksperimentet kommer inn. Som nevnt tidligere håper noen at en kule av antimaterie vil falle oppover. Dette utfallet gir nemlig grobunn for den nærmest science-fiction-aktige teorien om at vi har materie i en del av universet og antimaterie i en annen del. Dersom materie og antimaterie frastøter hverandre i gravitasjonskraften vil to slike regioner frastøte hverandre, og de vil dermed ikke destruere hverandre.

Eksperimentelle utfordringer

Antimaterie kan altså ikke komme i kontakt med vanlig materie. Det vet alle som har lest boken eller sett filmen «Engler og Demoner» av Dan Brown. Om antimaterie kommer i kontakt med materie vil massen til partiklene gå over til energi. I Hollywood blir dette en real bombe, i vårt eksperiment og alle andre reelle situasjoner har vi kun nok antimaterie til å få et veldig lite lysglimt. På grunn av dette er vi nødt til å ha hele eksperimentet vårt inni et vakuumkammer for å unngå at antiprotonene reagerer med luft. Neste problem er at antiprotonene vi får levert holder en hastighet på syv prosent av lyshastigheten. Det fører til at de beveger seg en distanse på 300 kilometer før de har falt én millimeter. For å ha mulighet til å måle fallet må vi roe de ned ganske mye, og dette skal vi gjøre med en kombinasjon av forskjellige metoder. Først blir antiprotonene bremset med flere lag aluminiumsfolie, så fanges de langsomste partiklene i en elektromagnetisk felle og mister der enda mer energi ved å blandes med kalde elektroner. For at antiprotonene ikke skal få energi og dermed høyere hastighet fra omgivelsene må vi kjøle ned hele eksperimentet ved hjelp av flytende helium. Målet vårt er at antipartiklene skal ha en hastighet på hundre meter per sekund.

Studere løv i stiv kuling

Som noen kanskje husker fra en skoletime vil en ladet partikkel kunne endre bane i et elektrisk eller magnetisk felt. Dessverre er det sånn at gravitasjonskraften er veldig mye svakere enn elektromagnetiske krefter. Dette er et stort problem for oss, for vi kan aldri skjerme oss helt fra elektriske og magnetisk felter. For eksempel er jorden magnetfelt alltid til stede. Siden antiprotoner er elektrisk ladet blir det å studere fallet til antiprotoner som å studere hvordan løv faller når det blåser stiv kuling. Løsningen på dette problemet er å gjøre målingene på antipartikler som er elektrisk nøytrale, slik at de ikke påvirkes av elektromagnetiske felter. I praksis betyr dette at vi må produsere antihydrogen, det vil si få et antiproton til å ta til seg et antielektron. Produksjon av antihydrogen er AEgIS-eksperimentets hovedoppgave denne vinteren.

Foto: NASA

Antimaterie i fritt fall

Når vi har klart å lage antihydrogen må vi la antihydrogenet falle i jorden gravitasjonsfelt og observere fallet. Det planlegger vi å gjøre med å sende antihydrogenantomene gjennom to sett gitter før de treffer en detektor. Med dette oppsettet kjenner vi tre punkter langs banen som antihydrogenatomene følger. Det er nok til å finne ut om antihydrogenet faller oppover eller nedover, det er også nok til å regne ut gravitasjonskraften som virker på dem.

En liten brikke i puslespillet

Selv om vi har en klar plan for hvordan vi skal utføre eksperimentet dukker det stadig opp små problemer. Vi vet for eksempel ikke nøyaktig hva som skjer når antihydrogen treffer detektoren vår. En detektor fungerer omtrent som et fotografiapparat, vi kan tenke oss at detektoren tar et bilde av at antiprotonet kommer borti et proton i materialet til detektoren, ødelegger atomet og kaster bruddstykkene av dette atomet til alle kanter. Problemet er at vi ikke vet akkurat hva slags bilder vi skal lete etter. Det er bildene vi får i detektoren jeg skal bruke store deler av doktorgraden min på å studere. Jeg må finne ut nøyaktig hvordan et bilde av et antihydrogen ser ut i detektoren, slik at vi kan skille de fra støy og bakgrunn. Andre jobber med sine store små utfordringer, og tilsammen håper vi å sette sammen puslespillet slik at vi kan lære mer om antimaterie og kanskje komme nærmere svaret på hvorfor det ser ut til å være mer antimaterie enn materie i universet.

Prat eller pipette

Dagens kommunikasjonsalder gjør forskere til balansekunstnere mellom formidling og forskning. Det er en kamp mellom form og innhold der jeg håper det fremdeles er plass til den gamle akademikeren.

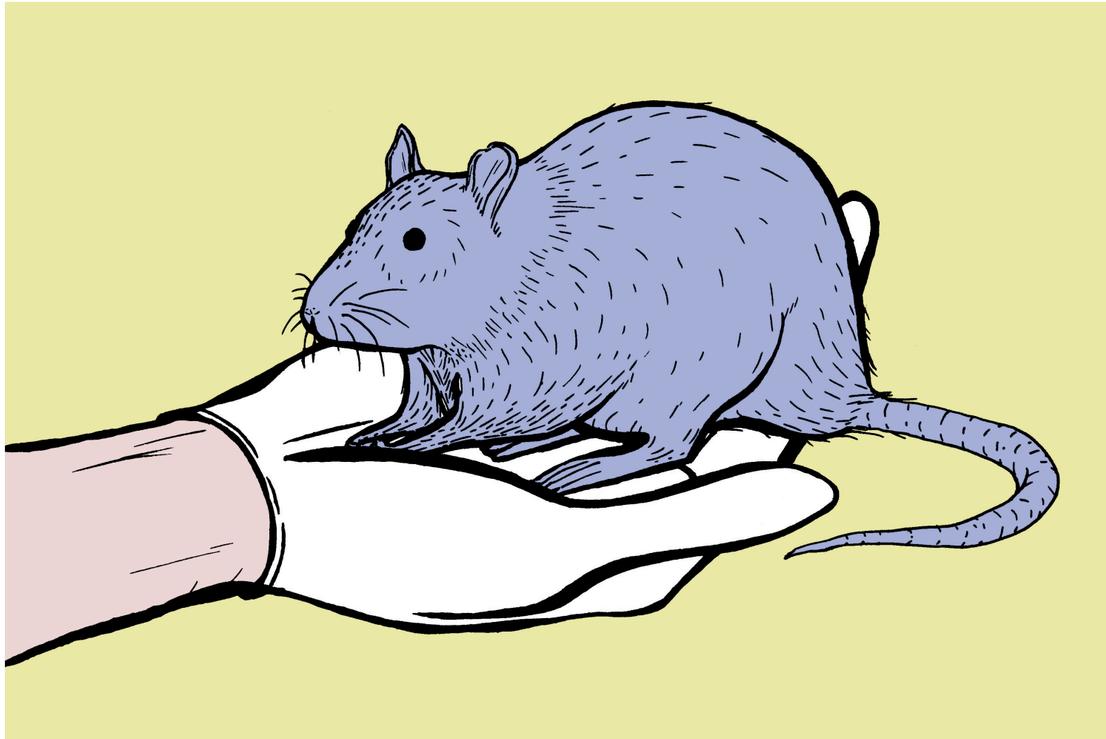

FORMIDLING
Tekst: Espen Rusten
Ill.: Erik Mowinckel

Aldri før har kravet til den generelle kompetansen blant folket vært så høyt. Vi skal ta beslutninger fortløpende om ting vi så vidt rekker å sette oss inn i. Dermed kan ikke kommunikasjon av forskningsresultater avgrense seg til å utføres av og for fagpersoner Forklaringene må tilpasses det brede spekteret i utdannelse og forståelse hos folk flest, helst slik at alle føler de har utbytte av dem. Forklaringer av denne kvaliteten tar tid å utforme, og utføres av forskere som er inneklemt mellom bevilgningssøknader, rapporter og administrasjon. Er forskere kun de som dedikerer sitt liv til et endeløst studium av erteplantens sexliv, eller de som setter opp et matematisk rammeverk for magnetiske monopoler? Forhåpentligvis ikke, det er nok plass til kommunikatorer, gamle akademikere, og en blanding av de to i kommunikasjonens tidsalder. Bare vi husker at det ikke behøver å skinne for å være gull.

Det er viktigere en noensinne med begripelige forklaringer på komplekse problemer.

God forskning tar tid
Det forskere jobber med er ofte spennende, men helt uforståelig for de fleste, også for forskere innen andre felt. Distansen mellom folk og forskere blir et problem i et samfunn som trenger å kunne bedømme hvilken samfunnsnytte framtidas forskning har, og hvor mye ressurser vi vil bruke på det. Det er viktig å forstå både hvordan vi kan påvirke ny teknologi, og hvordan ny teknologi påvirker oss, noe som kan være vanskelig nok å bedømme for spesialisten selv. Fagmiljø som må samarbeide på tvers av ulik kunnskap vokser, og med dette vokser behovet for felles forklaringsmodeller og felles språk. Det tar tid både å forstå en dårlig forklaring og å lage en god en, så er det lærer eller student som må jobbe mer? Det må vel bli begge. Vi vet at viten og innovasjon er sentralt for vår eksistens, men tiden setter begrensninger på hva vi kan lære i løpet av et liv, og hvor mye vi rekker lære videre.

Forskeren som skulle snakke klart
Akademikernes rolle er i ferd med å omdefineres. Før fungerte de som samlere av kunnskap, framlagt med tyngden av tidligere generasjoner. I dataalderen er informasjon åpnet for brede befolkningslag. Kunnskapen spres ut i et kollektivt samspill av fagmiljøer, der det er meningsløst med problemstillinger det tar en mannsalder å forklare. Det er viktigere enn noensinne med begripelige forklaringer på komplekse problemer, forklaringer som er bygget opp som lag på lag med forenklinger, og som skrelles bort ettersom man utdyper sin forståelse.

Det er kanskje ikke så farlig at noen liker å grave etter juveler, og at noen liker å pusse dem.

Einstein sa at man ikke har forstått noe om man ikke klarer forklare det for en seksåring. Dette stemmer dårlig for livets realiteter som må oppleves, eller som innen forskning må utføres. Dermed blir et veiledende råd lett foreldet før det er forstått, en feil vi har gjentatt i generasjoner. Heldigvis er blind eksperimentering evolusjonens hjørnesten, både innen forskning og livet generelt. Så det er kanskje ikke så farlig med en del forenklinger og misforståelser. Det er kanskje ikke så farlig at noen liker å grave etter juveler, og at noen liker å pusse dem.

Funker Fusion Battery Boost?

Fusion Battery Boost lover å øke batterilivet til mobilen med en liten lapp som skal legges på. Redaksjonen har undersøkt hvordan.

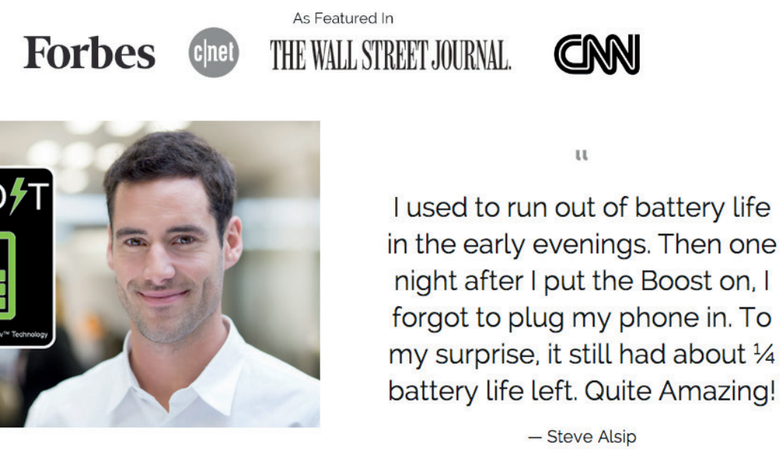

Skjermdump, fusionbatteryboost.com.

OPPFINNELSER
Av Julie Nitsche Kvalvik

I en fancy video på hjemmesiden hevder Fusion Battery Boost at litium-batterier som blant annet finnes i mobiler får dårligere batteriliv fordi litium magisk flyr ut av batteriet, gjennom dekselet som er laget for at nettopp ting som dette ikke skal skje. «Fusion Battery Boost er så langt unna realiteten at det ikke engang er mulig å bruke regnestykker for å vise at det er galt. Det er bare rett og slett galt», sier Ola Nilsen, batteriforsker og førsteamanuensis i kjemi ved Universitetet i Oslo.

Premisset for Fusion Battery Boost kan diskuteres, men la oss bare si at mangel på litium er årsaken til dårligere batterier. Hvordan skal Fusion Battery Boost egentlig løse dette? Teknologien er en lapp som skal «fly» litium inn i batteriet igjen uten å være koblet til noe, altså bare ved å ligge utenpå dekselet. For å teste hvor mye litium som forsvinner ut av lappen bruker Fusion Battery Boost en geigerteller, altså samme dings som man måler radioaktivitet med. Denne løper løpsk i nærheten av lappen, så det kan se ut til at lappen er radioaktiv.

Det som er aller mest skremmende med denne teknologien er derimot hvor fin hjemmeside og proffe instruksjonsvideoer de har. Designet er elegant og tøft, og basert på utsende kan de selge til hvem som helst. Det ser derfor ut til at det er lagt ned mye arbeid i en teknologi som sannsynligvis ikke funker. Selv om vi i redaksjonen ikke har kjempetro på produktet, har vi bestilt en og gleder oss til å sjekke virkningen når den kommer.

Humaniorastudenter - opp og stå! Og helst rakrygget.

Humanistiske fag har et stort og uutnyttet potensiale. Men først må faget riste av seg sin dårlige selvtillit.

HF-STUDENTEN

Av Helene Jørum, leder i Viadukt og HFSU.

Humaniora. Et misforstått fagfelt i krise, som litt for mange liker å si. Krisen er et resultat av stadige debatter om hvorvidt vi trenger humaniora, og fag som historie, filosofi, retorikk og medier. Fagene som handler om det menneskeskapte. Debatten preges av en rekke utdaterte fordommer mot humaniora, og kanskje spesielt mot studentene. Jeg har selv hatt de samme fordommene. I løpet av fem år på HF har jeg gått fra å være liten, bitter og langt nede til i dag å kjempe for humanioras omdømme i de arenaer jeg kan. Jeg har gått fra å fordømme dette fakultet, til å elske HF av hele mitt hjerte. Jeg vil kjempe for å spre denne holdningsendringen, og min egen historie er blant mine våpen.

Næringslivsmann og tidligere direktør i Det Norske Veritas, Eivald Røren, uttalte i desemberutgaven av Teknisk Ukeblad at:

- Du verden så interessant å studere humaniora. Lære om filosofi, etikk -og verdidebatter. Det burde være del av sivilingeniørstudier også, mener han. Kulturell forståelse av organisasjoner var nemlig en undervurdert dimensjon. Humaniora vil bli enda viktigere når vi går inn i en tid hvor teknologien tar over for mange av menneskets oppgaver. For hva sitter vi igjen med da? Jo, den menneskelige forståelsen og hjernen, evnen til å analysere, drøfte og forstå det som ikke kan skrives med to streker under svaret. Humaniora går herved inn i en tid med et enormt potensiale. Ta for eksempel globalisering. Internett gjør verden mindre i en rasende fart. For å forstå utviklingen, og lære seg å utnytte den riktig, trenger samfunnet

Foto: Frida Marie Grande

mennesker med kunnskap fra alle fagområder, men spesielt humaniora: historie, språk og medievitenskap. Teknologien utvikles ikke på vårt fakultet, men det er vi som kan være med å forutse resultatet av den. Dessverre er det mange som ikke ser dette, og det gjelder selv humaniorastudenter.

Min egen historie er blant mine våpen

Det sies at for mange utdannes i de humanistiske fagene i forhold til antall tilgjengelige jobber. Det sies at de humanistiske fagene har hatt sin storhetstid og nå sables ned av de voldsomme fremskrittene fra andre fagmiljøer. Dette har i stor grad blitt akseptert og gjentas av selve utdanningsmiljøet på universitetene. Facebook-siden «Overhørt på UiO» postet i oktober et utsagn fra en foreleser på Samfunnsvitenskapelig fakultet om at både studenter fra SV og HF havner på NAV, men at forskjellen er at den ene sitter bak skranken og den andre er foran. Dette forplanter seg i sjela til studentene.

Jeg ville ha en endring, og begynte med meg selv

Når jeg snakker med studenter møter jeg en gruppe som ser dystert på fremtiden, og de aner ikke hvor de kommer til å passe inn. I møte med flere forelesere og professorer sitter jeg igjen med følelsen av at de helst vil forske, og med det holde seg for seg selv. Jeg vil møte flere som ser en fremtid hos studentene på HF. Som engasjerer seg, rekker opp hånda, og snakker ut om hvorfor vi trenger HF-studentene også i morgen.

Frivillig engasjement har blitt blant mine kjernesaker for et bedre studentmiljø på HF. Likevel ser jeg at oppslutningen til frivillig arbeid halter hos studenter som er rådville eller motløse. Vi bruker minst tid på studiene? Engasjer deg mer, ikke vent på at foreleseren din skal gjøre det, la det komme fra deg selv. Vi kommer tregest ut i jobb? Ta et relevant verv mens du fortsatt er student. Det er her mange studenter lærer seg selv å kjenne og unnslipper rollen som «underdog». Og ja, du har tid til det. Noen forteller deg at det du studerer er lite relevant? Det er blitt opp til studentene selv å vise seg som relevante ute i studentmiljøet og i samfunnet. Det er en jobb jeg ønsker at flere gjør med meg.

Jeg ville ha en endring, og begynte med meg selv. Det har gitt meg mye, og nå vil jeg prøve å spre det videre. Jeg har strukket ut en hånd til de ansatte og sagt «her er jeg, og jeg vil bidra». Jeg har snakket med mange studenter både på og utenfor fakultetet om hvorfor vi studenter selv må gå i bresjen for å redefinere humanioras rolle i fremtidens samfunn. Uglen har ikke sovnet enda.

ISSN 1504-6087
03
9 771504 608009